

Korisnici školske knjižnice

Momčilović, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:054543>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Maja Momčilović

Korisnici školske knjižnice

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Maja Momčilović

Matični broj: 20142

Korisnici školske knjižnice

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer knjižničarstvo

Mentor: doc. dr. sc. Dinka Kovačević

Rijeka, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentoricom. Prilikom izrade rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskoga rada i odredbi o akademskom poštenju Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci.

Potpis: _____

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Svrha, predmet i cilj rada.....	3
1.2. Metodologija izrade rada	4
1.3. Struktura rada	5
2. ŠKOLSKA KNJIŽNICA	8
2.1. Svrha, zadaća i cilj	8
2.2. Obilježja školske knjižnice	9
2.2.1. <i>Prostor školske knjižnice</i>	9
2.2.2. <i>Fond školske knjižnice</i>	9
2.3. Školski knjižničar	10
3. KORISNICI ŠKOLSKE KNJIŽNICE.....	12
3.1. Korisnici osnovnoškolske knjižnice	12
3.2. Korisnici srednjoškolske knjižnice.....	15
3.3. Nastavnici kao korisnici školske knjižnice.....	17
3.4. Interesi korisnika i usmjerenja.....	19
4. DJELATNOSTI INFORMACIJSKE SLUŽBE KNJIŽNICE	21
4.1. Izravne djelatnosti.....	21
4.2. Neizravne djelatnosti	22
4.3. Vrste i oblici informacijskih upita	22
4.4. Pretraživanje fonda knjižnice	24
4.4.1. <i>Manualna pretraga</i>	25
4.4.2. <i>Računalna pretraga</i>	27
5. GRAĐA DOSTUPNA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI	30
5.1. Enciklopedije i leksikoni	30
5.2. Godišnjaci	32
5.3. Rječnici	32
5.4. Zbornici	34
5.5. Periodika	35
5.6. Ostala specifična građa.....	36
6. DODATNE AKTIVNOSTI U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI	38
6.1. Tečajevi	38

6.2. Predstavljanja novih (i starih) naslova.....	39
6.3. Izložbe	40
6.4. Predstave.....	41
6.5. Radionice	41
6.6. Ostale aktivnosti	42
7. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: SREDNJOŠKOLCI I ŠKOLSKA KNJIŽNICA.....	45
7.1. Svrha i cilj istraživanja	45
7.2. Hipoteze istraživanja	45
7.3. Metode istraživanja.....	46
7.4. Uzorak ispitanika	46
7.5. Analiza dobivenih rezultata	46
7.6. Analiza rezultata ankete.....	50
8. ZAKLJUČAK.....	55
SAŽETAK.....	57
SUMMARY	58
POPIS LITERATURE.....	59
PRILOZI	62

1. UVOD

Knjižnica je mjesto na kojem se može posuditi raznovrsna građa, a pristupiti joj u pravilu mogu svi građani, osim ako se ne radi o knjižnici specifičnoga tipa. Školska knjižnica jedan je od specifičnih tipova knjižnice – ona je dostupna svim učenicima škole u kojoj se nalazi i u sklopu koje funkcionira te njezinom stručnom osoblju. Jednako tako korisnici školske knjižnice mogu biti i roditelji koji su najčešće zainteresirani za pedagoško-psihološku stručnu literaturu. Kao takva, školska knjižnica je specifično mjesto: ona nudi onu građu koja je najpotrebnija u kontekstu škole tj. školskih programa koje škola provodi unutar funkcionalnog odnosno zakonskih okvira.

Školska je knjižnica kao takva u prvom redu informacijski sustav koji karakterizira potraživanje stanovite građe koja koristi učenicima. Kao takav jedan sustav, knjižnica obiluje specifičnim stručnim pojmovima poput „*građe*“, „*dokumentacije*“, „*knjižničnoga fonda*“ „*bibliografije*“, itd.

Korisnici školske knjižnice učenici od 1. razreda osnovne škole do 3. ili 4. razreda srednjih škola – dakle – to su mladi ljudi u dobi od 7 do 18 godina koji se nalaze u jednoj od faza svojega obrazovanja. Kao takva jedna specifična „*grupa*“, učenici su tj. korisnici školske knjižnice i sami veoma posebni: oni su u prvom redu obilježeni kontekstom svojega vremena, tzv. „*duhom vremena*“ koji je u suvremeno doba visoko digitaliziran, intrinzično povezan, globalan i kapitalistički. Zbog toga u učeničkoj populaciji postoje trendovi potraživanja podataka izvan školske knjižnice pa neki mogu smatrati kako je školska knjižnica zapravo sekundarno mjesto u potrazi za relevantnim podacima, uz bibliografije koje učenici koriste kao pomoć i smjernice pri učenju. Ovo je pitanje veoma važno i zbog njega se unutar ovoga rada provelo i empirijsko istraživanje među polaznicima Prve riječke hrvatske gimnazije putem kojeg se

pokušava dokučiti značaj školske knjižnice za učenike, kvantiteta i kvaliteta njihova korištenja iste, te njihova razmišljanja o knjižnici kao informacijskom sustavu. Ovdje nije cilj suprotstaviti koncept knjižnice konceptu interneta. Naprotiv, jedan je od ciljeva ovoga rada prikazati školsku knjižnicu kao hibridno mjesto: informacijski sustav u prvom redu, ali i mjesto za odgojno-obrazovne programe, kulturalnu produkciju i praktično obrazovanje učenika u drugom redu – onom koji je možda i važniji unutar suvremenoga hiper-informacijskoga konteksta.

Na ovaj način može se zaključiti da su djelatnosti knjižnice, osobito školske knjižnice, višestruke. Unatoč tome, valja ostati dosljedan originalnoj tj. osnovnoj (ili definicijskoj) prirodi knjižnice te upoznati građu koja je unutar iste dostupna, osobito kada govorimo o školskim knjižnicama čija će građa varirati, s obzirom na njihovo profesionalno određenje: stručne će škole nuditi veći obim jedne vrste građe, one stručne, dok će knjižnice gimnazija radije biti orijentirane na opća kulturalna znanja, te će u skladu s time, nuditi više takve građe te usmjeravati svoje učenike (korisnike) sukladno tomu.

Konačno, valja se osvrnuti i na gore spomenutu prirodu suvremene školske knjižnice u Hrvatskoj. Ona se ne promovira samo kao informacijski sustav, već i kao mjesto provođenja izvanškolskih aktivnosti koje su raznolike, a njihova brojnost ovisi o sredstvima, volji i entuzijazmu (kako zaposlenika, tako i učenika) uloženom u njezin rast i razvoj. Neke od izvanškolskih aktivnosti jesu (tj. mogu biti) tečajevi, izložbe, radionice, nastava u školskoj knjižnici, predstavljanja knjiga i/ili javna čitanja, a to može biti i neki kvalitetan oblik produženog boravka u školi, u svrhu obrazovanja te razvitka osobnih interesa i vještina.

Školska knjižnica nesumnjivo je specifično mjesto u kojem se promovira i u praksi prakticira informacijska i obrazovna kultura. Unutar konteksta neoliberalnog kapitalizma i hiper-konzumerizma koji ga karakterizira, školska knjižnica postaje to zanimljivijim mjestom. Ona je ujedno i informacijski sustav, ali i produkcijska platforma, ne samo za sadržaje, već i za talente, za obrazovanje i nadasve, za usmjeravanje učenika kako bi se što prije profesionalno odredili i „*pronašli*“ u svijetu u kojem je specijalnost u određenom području visoko cijenjena osobina.

1.1. Svrha, predmet i cilj rada

Predmet rada je predstaviti koncept školske knjižnice, a unutar širokog konteksta knjižnice kao takve, kao mjesta za obrazovanje, kulturu, ali i za raznoliku produkciju sadržaja koji imaju cilj pomoći učenicima da bolje odrede i razviju svoje individualne interese, potrebe i vještine. Unutar predmeta rada predstavlja se knjižnična teorija tj. teorija knjižničarstva kao specifične znanosti. Predstavljaju se osnovni pojmovi i modeli prema kojima se knjižnica, odnosno, školska knjižnica pojmovno i kontekstualno određuje te su opisane njezine funkcije unutar tog konteksta.

Svrha rada je višestruka. U prvom redu, to je ispitivanje funkcija školske knjižnice među korisnicima koji prate nezaobilazne trendove multimedijalne produkcije te konzumacije video sadržaja, koji su osobito popularni među mlađom, školskom populacijom. U drugom redu, to je određivanje suvremene školske knjižnice kao kulturalno – hibridnog mjesta: mjesta obrazovanja, ali i mjesta produkcije ne samo kulture, već i praktičnih učeničkih vještina, unutar izvannastavnih programa koji su u školskim knjižnicama dostupni. Konačno, u trećem redu, svrha je rada provedba istraživanja kojim se koncizno ulazi u temu, kontekstualno kroz suvremenu sliku jedne riječke školske knjižnice te načina na koji učenici razmišljaju o istoj i osobito – načine na koje im koriste.

1.2. Metodologija izrade rada

Izradu rada omogućile su raznovrsne metode istraživanja. Jedne su nenametljive, a druge nametljive prirode.

Nenametljive metode istraživanja odnose se na skupljanje relevantnih bibliografskih i internetskih izvora, njihovo iščitavanje, valorizaciju te analizu. Unutar nenametljivih metoda, osim ovih navedenih, referencijalne su jedinice također podvrgnute metodi komparacije. Postupci nenametljivih metoda istraživanja poslužili su kako bi se oblikovao teorijski korpus rada te kako bi se unutar istog postiglo isticanje stanovitih pojmova koji su od ključne važnosti kada se govori, razmišlja i konačno – piše o školskim knjižnicama kao informacijskim (ali i kulturnim te do određene mjere produkcijskim) mjestima. Teorijski dio rada kao takav posvećen je kontekstualnom pristupu temi, njezinoj definiciji te strukturalnom značenju vrijednosti i pojmova koje pronalazimo unutar odabrane teme. Teorijski se dio ne bavi specifičnim kontekstom, kao što se to čini u dijelu empirijskog istraživanja: on je kontekstualno vezan za „*ovdje i sada*“ suvremenog svijeta, tek sa specifičnim naglaskom na hrvatske školske knjižnice, kako bi se izbjegla širina predmeta kao stanovita „*znanstvena klopka*“ u koju je moguće upasti, a bez specifične prostorno-vremenske determinante.

Za razliku od navedenog, nametljive su metode istraživanja izvedene u posebnoj i jasno definiranoj kontekstualnoj ključu: provedena je anketa među riječkim srednjoškolcima. Nametljivo je tj. empirijsko istraživanje, na taj način kombiniralo i nametljive (anketa) i nenametljive metode istraživanja. Nenametljive metode istraživanja unutar empirijskoga dijela rada odnosile su se na obradu podataka, njihovu valorizaciju i konačno, njihovo tumačenje. Prije samog provođenja ankete, važno je reći, osmislila se radna hipoteza te se – naslanjajući se na teorijski dio rada – postavila opća teorija u riječkoj školskoj knjižnici koju se putem ankete nastojalo ispitati. Kontekst je strogo definiran,

kada se govori o empirijskom dijelu istraživanja: on se odnosi na grad Rijeku i jednu od riječkih gimnazija, a u sasvim suvremenom vremenu, koje je obilježeno širokom i učestalom upotrebom interneta.

Zaključak je rezultat metode sinteze svih dobivenih podataka te vlastitih razmišljanja i stavova, nastalih na temelju iskustva koje je doprinijelo ovo istraživanje u cijelosti.

1.3. Struktura rada

Strukturalno, rad je podijeljen na deset dijelova, od uvodnog do posljednjeg poglavlja, sa Zaključkom kao završnom cjelinom.

U prvom, uvodnom dijelu rada objašnjavaju se predmet, svrha i cilja rada te se daje kontekst odabiru ove teme iz aspekta njezine posebnosti i zanimljivosti. Unutar ovog je poglavlja razjašnjena i podijeljena metodologija rada te je izložen način na koji će se strukturalno pristupiti temi.

U drugom dijelu rada temi se pristupa s definicijske strane: što je školska knjižnica, koja je njena uloga, svrha, zadaća, cilj, položaj u društvu, karakteristike? Drugo poglavlje predstavlja širi simbolički kontekst kako bi se napravilo prostora za „*dublji*“ tj. koncizniji pristup temi.

Treće poglavlje bavi se ljudskom dimenzijom, radije negoli onom definicijskom i strukturalnom, kao što se navodi u prethodna dva poglavlja. Ono predstavlja korisnike školske knjižnice te opisuje njihove potrebe, specifičnosti i načine na koji ih knjižnica formira u korisničkom kontekstu, ali i načine na kojima se ovaj proces odvija. Knjižnica je bez korisnika „*mrtvo mjesto*“, povijesni artefakt kompleksnije strukture i ništa više, a korisnici su bez knjižnice naprosto konzumenti nasumičnih sadržaja.

U četvrtom poglavlju školska knjižnica predstavljena je kao osobit informacijski sustav: učinjena je razlika između njezinih izravnih i neizravnih djelatnosti te su navedene vrste i oblici najčešćih informacijskih upita, kada se govori o potrazi za bibliografskim podacima. Također je prikazan i način na koji se pretražuju baze podataka, koji sam po sebi može biti manualan tj. ručni ili računalni tj. automatski odnosno elektronički.

U petom poglavlju rada predstavlja se građa koju školska knjižnica ima na raspolaganju te koju kao takvu stavlja na raspolaganje korisnicima. Građa predstavlja stanovitu anatomiju ili bolje fiziologiju i identitet knjižnice – u odnosu na građu koju nudi, može se zaključiti o njezinim ulogama, ali i korisnicima, kada se govori o školskoj knjižnici. U tom je smislu priroda školske knjižnice opisana u građi koju nudi. U ovom se poglavlju daje općeniti pregled građe koja je dostupna u knjižnicama, ali s osobitom referencom na školsku knjižnicu te dostupnost svake pojedine građe ovisno o tipu školske knjižnice tj. tipu škole. Knjižnica gimnazije tako će raspolagati različitom građom negoli, primjerice, knjižnica ekonomske ili elektrotehničke škole, iako će se u stanovitim stvarima nužno i podudarati, kao što je bibliografija koja je namijenjena školskim lektirama i ostalim općim predmetima i potrebama.

Šesto je poglavlje namijenjeno najsuvremenijoj osobini školske knjižnice, ali i najzanimljivijem aspektu koji će se kasnije obrazložiti i u empirijskom istraživanju – dodatnim sadržajima koji su putem školske knjižnice kao stanovitoga medija, dostupni korisnicima tj. učenicima kako bi proširili njihova znanja, obogatili njihove sadržaje te razvijali njihove talente i individualne interese. Lako je ustanoviti da suvremena školska knjižnica i nije samo kulturni već i medijski proizvod, kada imamo na umu ovaj imperativ da se privuče i educira što veći broj korisnika odnosno učenika te da ih se pouči kulturi čitanja,

a u svijetu sve više prisutne video-stvarnosti. Putem dodatnih sadržaja koji su dostupni unutar školske knjižnice, može se vidjeti kako mnogi od ovih (često suprotstavljenih) koncepata ne moraju nužno stajati jedni kontra drugih, već se knjižnične aktivnosti mogu uključivati i u multimedijalne programe i izvannastavne aktivnosti. Knjižnica će ipak i uvijek prvenstveno biti posvećena pisanoj građi, njezinom upoznavanju i produkciji pa će tako u izvannastavnim aktivnostima često biti predstavljanja knjiga i ostale literature, scenskih i sličnih radionica, popodnevnih čitanja u svrhu vježbi dikcije i mnogih drugih sadržaja – i opet – ovisnih o tipu knjižnice i školi čijim je korisnicima posvećena.

Sedmo je poglavlje strukturno najrazličitije od ostalih – ono se bavi analizom školske knjižnice u praktičnom smislu. Zbog ove je svrhe prethodno provedena anketa, utemeljena na postavljenim hipotezama, a cilj je poglavlja ispitati postavljene hipoteze te doći do kvalitativnog rješenja kada razmišljamo o školskim knjižnicama. Istraživanje je provela autorica rada te su podaci predstavljeni u potpunosti u sedmom poglavlju, izloženi po modelu empirijskog istraživanja u kulturi.

U Zaključku se tema objedinjuje, ali u finalizacijskom tonu: sažima se sve otkriveno putem ovih nekoliko gore navedenih metoda istraživanja te se ponavljaju najvažnije odrednice teme. Konačno, nastoji se dati i osobni pečat tj. ostaviti vlastito mišljenje, kada se govori o značaju i razvoju školskih knjižnica, osobito u Rijeci, gdje je istraživanje i provedeno.

Bibliografija korištena u radu te prilog anketnog listića dodaci su kojima se rad kao takav završava.

2. ŠKOLSKA KNJIŽNICA

„Školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informacijama. Školska knjižnica omogućuje učenicima stjecanje vještina za doživotno učenje, razvija njihovu maštu i pomaže im da postanu odgovorni građani.“¹

Školske knjižnice u suvremenom obrazovanju i knjižničarskoj struci zauzimaju važno i posebno mjesto. Načelno, pripadaju knjižnicama zatvorenog tipa te služe korisnicima jedne ustanove, škole, no u slučaju kada u životnom okruženju ne postoji druga knjižnica, školska knjižnica može biti i javna. Ipak, globalna zajednica, otvaranje narodnih i gradskih knjižnica i bibliobusi omogućili su da knjižnična građa postane dostupna svima te se školska knjižnica može u potpunosti posvetiti svojim glavnim korisnicima – učenicima, potom i nastavnicima. Ona spada u najrasprostranjeniju vrstu knjižnica s najvećim brojem korisnika i postavlja temelje informacijske pismenosti u njihovim životima.

2.1. Svrha, zadaća i cilj

Školske knjižnice diljem svijeta imaju važnu ulogu u obrazovanju i odgoju učenika koju ostvaruju kroz izravno i neizravno komuniciranje. One pružaju usluge korisnicima poput posuđivanja knjižnične građe i pristupa informacijama, no u zadnje vrijeme sve više jača njeno razvijanje istraživački usmjerenog učenja i informacijske pismenosti. Jedna od osnovnih zadaća knjižnice, s druge strane i cilj, je putem istraživačkog pristupa osposobiti učenika, korisnika, za samostalno učenje. Znanje stječu aktivnim radom na njegovim izvorima.

¹ UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> (pristupljeno 10. rujna 2019.)

Kao bitan čimbenik u odgojno-obrazovnom procesu koji je izvor znanja i informacija, namjena je učenicima i nastavnom osoblju te je potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole. Koristeći metode djelotvornog poučavanja potiče korisnike na usvajanje novog znanja i umijeća, uči ih kako rješavati probleme te, najvažnije, kako pretražiti, odabrati i upotrijebiti potrebnu informaciju. U današnjem svijetu tehnološkog napretka školska knjižnica iziskuje sve veće računalno i tehničko znanje knjižničara jer se od „*prostorije s knjigama*“ pretvara u multimedijalni centar.

2.2. Obilježja školske knjižnice

2.2.1. Prostor školske knjižnice

Kada se govori o fizičkom prostoru školske knjižnice, potrebno je prostor/prostore postaviti u središte škole kako bi bili lako dostupni svima. S druge strane potrebno je razmišljati da knjižnica bude smještena u mirnom djelu škole, kako bi se u njoj moglo učiti ili raditi bez ometanja. Najbolje bi bilo kada bi za potrebe istraživanja, učenja i rada na računalu postojao odvojeni prostor koji bi bio izoliran od vanjskih utjecaja. Bilo bi poželjno da je školska knjižnica dostupna i osobama s invaliditetom i da ima izravan pristup izlasku iz zgrade, kako bi se, po potrebi, mogle održavati aktivnosti i izvan radnog vremena škole. U prostorijama knjižnice, školski knjižničar bi trebao imati svoj kabinet u kojem će obavljati administrativne poslove i obrađivati knjižničnu građu. Pult za zaduživanje i razduživanje građe trebao bi se nalaziti pri ulasku u knjižnicu, a uz police s knjigama potrebno bi bilo osigurati prostor za čitanje.

2.2.2. Fond školske knjižnice

Školska knjižnica mora imati bogatu i raznovrsnu građu, knjižnični fond koji odgovara potrebama korisnika, sukladno njihovim godinama i interesima. Nekada se knjižnični fond sastojao od tiskanih knjiga, enciklopedija, časopisa, zbornika i rječnika, dok je danas, s napretkom tehnologije i razvojem

informativskih kanala, taj fond upotpunjen e-knjigama, online novinama i časopisima, multimedijom u svrhu učenja, računalima i ostalom elektroničkom građom. Fond se gradi prema potrebama korisnika, ako školu sustavno pohađaju neke nacionalne manjine potrebno bi bilo fond dopuniti građom koja je na jeziku tih manjina. U osnovnim školama katalog knjižnične građe se od škole do škole previše ne razlikuje, no kada se govori o srednjim školama, on se razlikuje od škole do škole. Sukladno smjeru obrazovanja, fond će se prilagođavati struci za koju se obrazuju učenici. U fondu se trebaju nalaziti knjige koje su obvezne na popisu lektire, ali ne treba biti isključivo usmjerenost samo na tu vrstu građe, već je potrebno nabavljati aktualne naslove koji će privlačiti učenike da čitaju i nešto više od lektire. Potrebno je zadovoljiti i potrebe nastavnika te u fond uvrštavati i pedagošku, psihološku, metodološku i ostalu stručnu literaturu koja će im koristiti u procesu obrazovanja. Knjižnična građa u prvom redu treba pratiti kurikulum.

2.3. Školski knjižničar

Funkciju školskog knjižničara mora obavljati osoba koja se školovala na studiju knjižničarstva te položila dva državna ispita, jedan vezan za pedagogiju odnosno odgoj i obrazovanje, a drugi za knjižničarstvo. Uz njegovo ime često se veže i sintagma stručni suradnik u nastavi, što on i jeste jer surađuje sa svim kolegama nastavnicima, ravnateljem i članovima stručnog tima škole kao ravnopravan član.

Odgovoran je za fizički prostor knjižnice i nabavlja građu koju pronalazi, izgrađuje, pohranjuje i organizira. Ima izražene vještine komuniciranja i suradnje, digitalno i informativski je pismen, poznaje literaturu za djecu i mlade, neprestano se usavršava te potiče druge na izvore znanja i informacija i zbog toga snosi visoku društvenu i moralnu odgovornost. Školski knjižničar mora posjedovati sposobnost provođenja ideje u djelo, maštu i inovativnost za

planiranje i provođenje projekata te razumijevanje i strpljenje za uspješan rad sa svojim korisnicima, na prvom mjestu – učenicima svih dobnih skupina.

3. KORISNICI ŠKOLSKE KNJIŽNICE

Školska knjižnica mjesto je suradnje učenika, nastavnog osoblja i knjižničara. Nacionalna komisija za knjižnice i informacijske službe Sjedinjenih Američkih Država godine 1975. formulirala je pojam korisnika knjižnice koji koristi i IFLA (Međunarodna federacija knjižničarskih društava i ustanova): „Korisnici su pojedinci od kojih svaki ima jedinstvene informacijske, obrazovne, psihološke i društvene potrebe. Pojedina osoba mogla bi zatrebati praktično znanje kako bi riješila neposredne probleme u dnevnom životu i radu.“² Korisnici školske knjižnice su učenici, kao najbrojnija skupina, i nastavnici, u novije vrijeme sve češće i roditelji.

3.1. Korisnici osnovnoškolske knjižnice

U školskoj knjižnici najvažniji i najbrojniji korisnici su učenici. Početak osnovnoškolskog obrazovanja za neke polaznike prvoga razreda označuje prvi susret s knjižnicom, možda i s knjigom. Ti prvi školski koraci iznimno su važni za učenika kao korisnika knjižnice. Prvenstveno, potrebna je suradnja učitelja i knjižničara kako bi od prvih dana školovanja upoznali učenika s knjižnicom, njezinom svrhom, funkcijom te mogućnostima koje pruža. Potrebno je učeniku predstaviti knjižnicu kao mjesto na kojem će se osjećati sigurno i ugodno i kao mjesto koje mu može pružiti sve potrebne informacije.

Knjižnica ima bitnu ulogu u odgoju i obrazovanju učenika te je potrebno djelovati odmah na početku školovanja. Jedan od osnovnih zadataka školske knjižnice je usaditi učenicima trajnu naviku korištenja knjižnice, osposobiti ih za samostalnu potragu za knjigama i ostalim potrebnim izvorima, uputiti ih na kreativne programe u knjižnici te poticati na cjeloživotno učenje. U tom procesu knjižničaru pomaže učitelj dovođenjem i upisom učenika u knjižnicu. Vremenski se učenici prvih razreda na svečani prijem u knjižnicu upućuju u

² Sečić, D. (1995.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja., Str. 23.

drugom polugodištu jer se smatra da su do tada naučili slova, osnove čitanja, navikli se na knjigu te je pravo vrijeme da steknu i naviku njene sustavne upotrebe. Na taj dan, uloga školskog knjižničara je ključna. Potrebno je uručiti članske iskaznice, objasniti njihovu važnost, upoznati učenike s knjižničnom građom, pokazati im kako se ona koristi, objasniti pravila/kućni red školske knjižnice, uputiti ih u prostor za edukaciju i igru.

Tatjana Blažeković u svojoj knjizi *Knjižnica osnovne škole* govori o znanju koje trebaju učenici steći o knjizi i knjižnici i u tom smislu navodi podjelu znanja u tri stupnja:

1. „ *Prvi stupanj znanja namijenjen je učenicima I, II i III razreda osnovne škole i obuhvaća čuvanje knjige, označavanje pročitano dijela u knjizi, pokazivanje glavnih dijelova knjige, uzimanje knjiga s polica, slobodan pristup policama, slobodno odabiranje knjiga, upoznavanje s dječjim časopisima, red i čistoću u knjižnici, posudbu i vraćanje knjiga, tumačenje knjižničnog pravilnika.*“³ Čuvanje knjige sprječava njeno uništenje ili oštećenje, pokazivanje knjige odnosi se na fizički izgled knjige i njen sastav, uzimanje knjiga s police govori o načinu rukovanja knjigom (kako ju pravilno uzeti s police), slobodan pristup policama i slobodno odabiranje upućuje učenika da može sam izabrati knjigu koju želi no ako se predomisli mora ju vratiti na točno mjesto na kojem se nalazila, posudba i vraćanje knjiga uči korisnika da svaka knjiga prije no što napusti knjižnicu mora biti predana knjižničaru kako bi on to mogao zabilježiti.
2. Drugi stupanj namijenjen je učenicima IV, V i VI razreda osnovnih škola koji su stvorili naviku odlaska u knjižnicu, razvijaju osobne interese te razumiju da je raspored knjiga na policama složen smisleno. „*Ovaj stupanj obuhvaća osnove smještaja knjiga u knjižnici (uz*

³ Blažeković T.; Furlan B. (1993.) *Knjižnica osnovne škole*: NSK., Str. 17.

osnovna tumačenja UDK), vrste knjižnične građe, upotrebu priručnika – rječnika, enciklopedije, izbor među svescima enciklopedije, utvrđivanje dijelova knjige (predgovor, pogovor, sadržaj, literatura, slikovni prilozi i sl.), korištenje časopisa, upotrebu abecednog kataloga, upoznavanje s naljepnicom i signaturom, opremom knjige, knjižničnim pravilnikom.“⁴ Učenicima se u ovoj fazi znanje nadograđuje pojašnjavanjem smještaja knjižnične radije s osvrtom na oznake skupina knjiga, časopisa, enciklopedija, multimedijske građe. Opis vanjskog fizičkog izgleda knjige proširuje se pokazivanjem unutrašnjih dijelova i objašnjavanjem zašto je podijeljena na dijelove te čemu oni služe. U ovoj fazi učenici se upoznaju i s abecednim katalogom. Ukoliko škola posjeduje računalni katalog potrebno je uputiti učenika u njegovu svrhu i korištenje (prema dostupnim podacima u Hrvatskoj računalni katalog posjeduju 723 osnovnih i 299 srednjih škola).

3. Treći stupanj namijenjen je učenicima VII i VIII razreda osnovnih škola. „*Treći stupanj znanja obuhvaća upoznavanje sa stručnim smještajem knjiga u knjižnici po UDK oznaci, smještaj beletristike u učeničkom fondu, kratka objašnjenja u vezi s UDK sistemom, upotreba stručnog kataloga, vraćanje knjiga prema signaturi na određeno mjesto na polici, upotrebu priručnika i traženje podataka u njima, redovno praćenje časopisa i novina.*“⁵ Učenici VII i VIII razreda u obrazovanju znanje nadopunjuju novim školskim predmetima, biologijom, kemijom, fizikom, a s druge strane razmišljaju o budućem školovanju koje će im potencijalno odrediti zanimanje za čitav život. Uz navedeno, različiti interesi među učenicima zahtijevaju da se u pogledu korištenja školske knjižnice znanje nadopuni i upoznavanjem

⁴ Blažeković T.; Furlan B. (1993.) *Knjižnica osnovne škole*. NSK., Str 19.

⁵ Blažeković T.; Furlan B. (1993.) *Knjižnica osnovne škole*. NSK.. Str. 20.

UDK oznaka te skupinama. Upoznavanjem UDK skupina učenici će moći pronaći literaturu iz područja koje ih zanima, bez obzira poznaju li autora ili naslov djela. Sukladno tome, potrebno je učenika uputiti i u upotrebu raznih priručnika koji će mu dati mogućnost utvrđivanja određenih informacija te na taj način upotpuniti njegovo znanje i osposobiti ga za nastavak obrazovanja u srednjoj školi. Za pravilnu upotrebu priručnika potrebno je upoznati način na koji su koncipirani kako bi se pronašla tražena informacija te školski knjižničar obavlja i tu zadaću u obrazovanju svoga korisnika. Pri kraju osnovnoškolskog obrazovanja učenici pokazuju interese za časopise i novine jer u njima najčešće pronalaze odgovore na pitanja vezana uz odrastanje s kojim se bore ili dobivaju informacije o svojim idolima. Školska knjižnica mora biti mjesto koje će potaknuti naviku čitanja serijskih publikacija jer najčešće ona ostaje do kraja života i prelazi u njihovu svakodnevnu potrebu.

Sustavan kvalitetan rad s osnovnoškolcima kao korisnicima školske knjižnice i upoznavanje s načinom korištenja knjižnice uvelike olakšava učenicima daljnje obrazovanje i sprema ih za budućnost kao samostalne čitatelje, istraživače i pretraživače knjižnične građe. Svako dijete je posebno i jedinstveno te promatrajući ih kao individualne korisnike školske knjižnice opaža se različiti spektar zainteresiranosti i interesiranja. Naravno, ne može se od svakog korisnika stvoriti ljubitelj knjiga, no poželjno je ugraditi im naviku posjećivanja knjižnice i čitanja bar jedne knjige mjesečno.

3.2. Korisnici srednjoškolske knjižnice

U srednjim školama manji je broj korisnika školske knjižnice nego u osnovnim školama. Razlozi mogu biti mnogostruki. Polaznici srednjih trogodišnjih škola u puno manjoj mjeri posjećuju školsku knjižnicu nego

polaznici gimnazijskog programa. Razlog ne mora počivati u nečitanju ili nezainteresiranosti, već u različitim interesima i smanjenom potrebom korištenja knjižnice u svrhu nastave.

Srednjoškolci su, uz školsku knjižnicu, članovi narodnih i gradskih knjižnica te kombiniraju posuđivanje građe i samim time je njihova potreba za školskom knjižnicom smanjena. Nadalje, u poslovanje srednjoškolske knjižnice zadnje desetljeće se upliće razvoj tehnologije i digitalna revolucija. Učenici se vješto služe računalima, mobitelima, tabletima koji uz pristup internetu dovode u sekundi korisnika do potrebne informacije. Užurbani ritam života, mnogo obaveza ili gradiva za učenje učenicima ne ostavljaju dovoljno vremena za istraživanje i pronalazak potrebnih informacija u prostoru školske knjižnice (ili se radi o nezainteresiranosti?!) te im je lakše u Google ili neki drugi pretraživač utipkati traženo i odmah dobiti odgovor. Digitalizacija knjižnične građe omogućila je pristup cjelovitim lektirnim naslovima iz udobnosti vlastitog doma, što je izvrsno, ako školska knjižnica ne posjeduje dovoljan broj lektirnih naslova za sve učenike. Jednako tako korisnicima je omogućen pristup i kratkom sadržaju lektire sa svim bitnim popratnim informacijama koje dovode do izbjegavanja čitanja lektire. Generalno, ne može se konstatirati da se navedeno odnosi samo na srednjoškolce, no u odnosu na osnovnoškolce broj je znatno veći.

Srednjoškolsko obrazovanje pred školsku knjižnicu i školskog knjižničara postavlja dvije vrste korisnika:

1. „*Stvarnog korisnika*“, tj. onog koji koristi usluge informacijske službe;
2. „*Naslućenog korisnika*“, tj. onog koji ima pristup knjižničnim službama ali ih ne koristi.⁶

⁶ Sečić, D. (1995.) *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja. , Str. 25.

Razlog zašto se u srednjim školama stvarni korisnik osnovnoškolske knjižnice pretvara u neslućenog korisnika srednjoškolske knjižnice počiva u tome da srednja škola u učenikovom životu predstavlja novo poglavlje. Samim time, ulaskom u novu sredinu, potom i otkrivanjem novih načina dolaska do informacije, učenik kao korisnik ponovo mora upoznati školsku knjižnicu i knjižničara. Možda svoju orijentaciju čitanja i istraživanja informacija usmjerava na narodne i gradske knjižnice, a možda više nema nastavnika koji bi ga usmjerio prema školskoj knjižnici. Današnja situacija u kojoj je tehnologija sveprisutna promijenila je pristup informacijama te je nužno za školskog knjižničara da se usavršava i razvija u domeni digitalnih vještina.

Srednjoškolska populacija korisnika iziskuje više truda u korištenju školske knjižnice no isto tako daje ozbiljnije mogućnosti za održavanje izvannastavnih aktivnosti u sklopu školske knjižnice, što znači da bi trebalo raditi na projektima koji će ih privući. Neki od projekata koji bi privukli veći broj korisnika u knjižnicu mogu se ticati ovisnosti, seksualnih orijentacija, predavanjima specifičnim za njihovu domenu obrazovanja od strane stručnjaka, debate, financijska pismenost, učenje o pisanju seminara i prikupljanju literature za isti itd. Za potrebe ovog rada provedeno je anketno ispitivanje učenika Prve riječke hrvatske gimnazije čija se analiza predstavlja u 7. poglavlju.

3.3. Nastavnici kao korisnici školske knjižnice

Kako je kvalificirani školski knjižničar ključan resurs u razvoju školske knjižnice, školska zajednica trebala bi biti spremna na suradnju s knjižničarom kako bi on pridonio planu izradbi i provedbi aktivnosti učenja i poučavanja. Suradnja školskog knjižničara i nastavnika je neophodna jer školski knjižničar može nabaviti građu potrebnu za nastavu, pružiti optimalne uvjete za učenje, pružiti podršku u poučavanju i pospješiti kvalitetu nastave zajedničkim planiranjem sadržaja i izvođenjem.

Nastavno osoblje može se promatrati kao izravnog korisnika školske knjižnice, osobu koja posuđuje građu i koristi je, kao suradnika školskog knjižničara koji će zajedničkim djelovanjem pospješiti posudbu građe u školskoj knjižnici za potrebe nastave i istraživanja. Nastavnici su nekada bili i najveći korisnici knjižnica svoje škole, ali je njihov broj u opadanju, što je zabrinjavajuće jer o njima i ovisi percepcija školske knjižnice i njezine važnosti među učenicima. Realno, današnji nastavnici mogu održati nastavu bez ikakve pomoći knjižničara i ne mora postojati međusobna suradnja. Može proći godina ili više njih da nastavnik ne otvori vrata školske knjižnice. U ovom odnosu školski knjižničar je ključan faktor koji može promijeniti takvu situaciju motiviranjem nastavnika na suradnju, ali o njemu ne ovisi hoće li nastavnik učinjeno i prihvatiti. Nastavniku je u suradnji sa školskim knjižničarom omogućeno povezivanje predmetnih područja, korelacija sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja pri ostvarivanju i planiranju, samim time i integracija. U slučaju da školu pohađaju učenici s problemima u ponašanju ili u razvoju, točnije učenici kojima je dijagnosticiran ADHD, depresija, anksioznost, disleksija i slično, bilo bi poželjno da se takvi korisnici upućuju u prostorije knjižnice koja će kod njih stvoriti osjećaj ugone i mjesta u kojima im se može pomoći. Školski knjižničar može nastavniku pripremiti popis literature s primjerima i rješenjima iz prakse kako se odnositi prema takvim učenicima, kako iz njih u njihovom obrazovanju izvući maksimum, kako ih integrirati u zajednicu, kako im olakšati školovanje ili same korisnike, sukladno njihovim problemima, uvoditi u procese biblioterapije.

Kada se u školskom okruženju primijete daroviti učenici, suradnja nastavnika i knjižničara može pomoći takvim učenicima da razviju svoj puni potencijal i usavršavaju svoju darovitost izvannastavnim aktivnostima, dodatnom nastavom u knjižnici, proučavanjem i nabavkom literature specifične za njihovo interesiranje i pomoć u daljnjem razvijanju. Ako nastavnik ne potraži

pomoć knjižničara, knjižničar može djelovati iz „sjene“ te izradom tematske bibliografije podsjetiti nastavnike koja se knjižnična građa može pronaći u školskoj knjižnici, a pomogla bi im pri rješavanju problema.

Knjižničar prema nastavniku treba biti prijateljski nastrojen jer uspostavom osobnog kontakta veće su mogućnosti za potencijalnu suradnju i promatranje školskog knjižničara kao stručne osobe, samim time veća je i mogućnost da nastavnik postane redovni korisnik školske knjižnice.

3.4. Interesi korisnika i usmjerenja

Korisnici školskih knjižnica određene dobi pokazuju specifične interese te knjižničar može pomoći pri odabiru knjiga u skladu s njihovim godinama. Učenici 1. i 2. razreda osnovne škole tek su naučili čitati te ih privlače slikovnice s malo teksta, ili ako ima više teksta vole da su slova veća i jasnija od standarda kako bi nesmetano mogli čitati bajke i kratke priče.

U 3. i 4 razredu dolazi do mješovitih korisnika, od kojih jedan dio još čita bajke i knjige s ilustracijama, dok druga grupa prelazi za veće cjeline i uživa u realističnim pripovijetkama.

Igre pune akcije u 5. razredu preslikavaju se i na čitanje te se učenici počinju interesirati za djela o životu, stvarnim događajima djece i avanturama skupine djece. Veće misaono angažiranje učenika primjećuje se pri izboru knjiga učenika u 4. razredu pri izboru putopisa i romana kojima je naglašena dinamika zbivanja.

U 7. razredu učenici vole čitati o svojim vršnjacima i njihovim problemima jer se poistovjećuju s likovima, što se vidi i kod učenika 8. razreda koji najviše čitaju knjige za mladež u kojima glavni likovi upoznaju prve ljubavi, svoje novo tinejdžersko tijelo itd.

U svemu ima iznimaka, tako i u ovome te individualne korisnike školske knjižnice koji ne spadaju u „kalup“ treba pratiti, usmjeravati i pomoći u odabiru prikladne knjige. Učenicima nižih razreda potrebno je omogućiti i didaktičke igračke kako bi se radilo na poboljšanju kognitivnih sposobnosti te daljnjoj motivaciji za učenjem.

Kada se govori o korisnicima srednjoškolskih knjižnica, lakše je sagledati područje interesiranja ako se sagleda koje stručno obrazovanje su izabrali. Učenici likovnih i muzičkih srednjih škola od svoje školske knjižnice očekuju, uz obaveznu knjižničku građu, i one specifične za njihova interesiranja, pa sukladno tomu u knjižnici likovne škole bilo bi potrebno omogućiti korisnicima pristup bibliografiji raznih umjetnika s prikazom njihovih djela ili polaznicima muzičke srednje škole omogućiti pristup zvučnim zapisima klasične glazbe itd. Mora se imati na umu da posjećivanje školske knjižnice nije više obaveza i jedini način prikupljanja informacija, već osobni izbor korisnika te treba predstaviti jasnu ulogu njenog postojanja i koristi, kako bi učenici od potencijalnih korisnika postali oni stvarni čitatelji i korisnici.

4. DJELATNOSTI INFORMACIJSKE SLUŽBE KNJIŽNICE

4.1. Izravne djelatnosti

Kao jedna od značajnih djelatnosti informacijske službe knjižnice ističu se izravne djelatnosti. Te djelatnosti obuhvaćaju usluge koje knjižničar pruža korisniku knjižnice neposrednim kontaktom. Usluge predstavljaju osobnu pomoć knjižničara korisniku koji potražuje određene informacije. Karakter i dubina usluge izravnih djelatnosti ovise o organizaciji informacijske službe, stupnju opremljenosti i vrsti knjižnice te razini usluge koju knjižničar nudi svojim korisnicima.

Izravne djelatnosti obuhvaćaju usluge kao što su: odgovaranje na upite korisnika, davanje informacija te formalno i neformalno poučavanje korisnika. Temeljem bibliografskog pretraživanja, koje se kombinira sa specijalističkim znanjem knjižničara, korisnicima se daju informacije i odgovori na jednostavne upite. Odgovori koje korisnik dobije odnose se na najnovije informacije u određenoj struci. S obzirom na to da je riječ o specijalističkom znanju, takvu informacijsku uslugu može ponuditi samo knjižničar – specijalist. To je osoba koja se svojim znanjem kvalificirala za specijaliziranog informacijskog stručnjaka.⁷

Naposljetku, izravne djelatnosti informacijske službe knjižnice obuhvaćaju formalno i neformalno poučavanje skupine korisnika ili pojedinca. Poučavanje korisnika jedna je od temeljnih zadaća školske knjižnice. Bilo da se odvija u skupini ili pojedinačno, knjižničar nudi korisniku znanja o korištenju knjižnicom i njezinim fondom te određenim uslugama. Kao poseban oblik poučavanja korisnika ističe se bibliografsko poučavanje. To je specijalizirani oblik

⁷ Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja., Str. 46.

poučavanja koji korisnika podučava izvorima informacija u određenoj struci te na koji način se koristiti tim informacijama.⁸

Ukoliko knjižničar nakon bibliografskog pretraživanja ne pronađe odgovor na postavljeno pitanje korisnika, on ga upućuje na tzv. referalnu informaciju. To je informacija koju korisnik mora potražiti izvan prostora knjižnice. Referalna informacija može se dobiti u nekoj drugoj knjižnici, ustanovi ili prilikom razgovora sa stručnjakom koji je specijaliziran za točno određeno područje.⁹

4.2. Neizravne djelatnosti

Neizravne djelatnosti informacijske službe knjižnice podrazumijevaju dvije osnovne, međusobno povezane vrste usluge. Knjižničar nudi korisniku raznolikost i dostupnost informacijskih izvora u vlastitim knjižnicama koji obuhvaćaju bibliografije, kazala ili informacijske baze podataka. Osim suradnje s vlastitom knjižnicom, potiče se i suradnja s drugim knjižnicama ili informacijskim centrima. Neizravne djelatnosti obuhvaćaju izgradnju i brigu o priručnim zbirkama, učestalu komunikaciju s drugim knjižnicama i servisima, administrativne poslove, suradnju s javnošću i drugo. Kao odlika suvremenog knjižničarstva ističu se neizravne djelatnosti koje obuhvaćaju suradnju dviju ili više knjižnica te suradnju s drugim ustanovama. Upravo je ova vrsta suradnje temelj prikupljanja referalnih informacija.

4.3. Vrste i oblici informacijskih upita

Potreba za pronalaskom određenih informacija potiče kod korisnika želju za postavljenjem upita knjižničarima. Ti upiti najčešće se svrstavaju u dvije velike odnosno glavne skupine. Prva skupina obuhvaća upite kada korisnik usluge traži određeni dokument prema naslovu, autoru ili nekoj drugoj određenoj karakteristici. Na osnovu korisnikovih informacija knjižničar

⁸ Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja, Str. 47.

⁹ Ibid.

pronalazi dokument u katalogu ili bibliografiji ili pomaže korisniku da sam pronađe određeni dokument. Suprotno ovome, postoji mogućnost kada korisnik potražuje informacije na određenu temu, ali nije upućen koja bi mu izvori mogli biti korisni. U ovome slučaju koristi se metoda informacijskog intervjua u kojemu knjižničar kroz razgovor s korisnikom pokušava dobiti potrebne informacije kako bi mogao započeti pretragu postojeće knjižnične literature. Većina upita ovakvoga karaktera je u narodnim, dječjim ili školskim knjižnicama stoga ponekad nije ni potrebno obavljati informacijski intervju jer je knjižničar na osnovu prethodnog iskustva o određenoj temi sposoban pronaći potrebne informacije.

Najčešća i najpoznatija podjela informacijskih upita je podjela Katza koji navodi četiri skupine korisničkih upita: zahtjevi za usmjeravanjem, brze informacije, zahtjevi koji traže specifična pretraživanja literature te zahtjevi koji zahtijevaju istraživanje. Prva skupina upita su zahtjevi za usmjeravanjem. To su vrlo jednostavni upiti koje nije potrebno unositi u statističke obrasce niti registrirati. Ovim zahtjevima korisnik dobiva odgovor na pitanja poput: „*Gdje su katalogi?*“, „*Gdje se mogu pronaći zemljopisne karte?*“ i drugo.¹⁰

Druga skupina upita su brze informacije koje su lako dostupne i nije potrebno posvetiti mnogo vremena kako bi se pronašao odgovor. Većina ovih odgovora dostupna je u rječnicima, leksikonima, almanasima i drugo. Danas su odgovori na upite sve češće dostupniji i na internetskim mrežama što je jedan korak ka suvremenom knjižničarstvu. Navedene informacije nazivaju se još i faktografske informacije. Kao odgovor na postavljeni upit postavljaju se odgovori: *Tko?*, *Zašto?*, *Koliko?*, *Gdje?*, *Kako?*, *Što?* *Kada?* i slično. Pitanja mogu biti predviđena raznim temama kao što je npr. pitanje: „*Tko je Ivana Brlić*

¹⁰Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja., Str. 48.

– *Madžuranić?*“, „Koliko u Republici Hrvatskoj ima osnovnih školi?“, „Kada se održavaju Vinkovačke jeseni?“, „Zašto je utemeljena zaklada „Ana Rukavina“? i „Kako se zdravo hraniti?“

Zahtjevi koji traže specifična pretraživanja literature također su jedna od četiri skupine informacijskih upita. To su upiti koji traže odgovor odnosno informaciju na točno određenu temu. Mogu biti na nekoliko razina i o njima ovisi složenost pretrage građe. Najjednostavniji upiti su upiti u školskim dječjim knjižnicama, složeniji u srednjoškolskom i fakultetskom obrazovanju, dok su najsloženiji upiti predviđeni za svrhe stručnog ili znanstvenog rada. Informacije koje knjižničar ponudi korisniku nazivaju se još i bibliografske informacije. Obzirom da korisnik potražuje informacije za točno određenu temu postoji mogućnost da knjižnica u svom fondu ne raspolaže potrebnim informacijama. Stoga knjižničar korisniku preporučuje literaturu i pomaže izraditi popis literature koji korisnik može potražiti u specijaliziranim knjižnicama. Stvaranje pojedinačnih popisa bibliografskih informacija na postavljeni upit, osobito u velikim narodnim knjižnicama, zahtijeva puno vremena stoga knjižničar korisnika usmjerava kako i na koji način potražiti potrebnu bibliografsku građu. Odgovor na ovu vrstu zahtjeva ovisi o nekoliko komponenti kao što su npr. znanje i iskustvo knjižničara, opseg i kvaliteta dostupnog knjižničkog fonda, organiziranost i opremljenost knjižnici te mnogi drugi.¹¹

4.4. Pretraživanje fonda knjižnice

Nakon razgovora s korisnikom o određenoj temi i potrebnim informacijama, knjižničar procjenjuje na koji način će pretražiti literaturu. Knjižničar to može učiniti na dva načina: manualnom ili računalnom pretragom. U prošlosti je prevladava manualna pretraga bibliografske građe dok je danas sve više

¹¹ Ibid, Str. 49.

zastupljena računalna pretraga. Manualnom pretragom pretražuju se stari katalozi i tiskane bibliografije koje nisu dostupne u digitalnom obliku.¹²

4.4.1. Manualna pretraga

Pretraživanje s informacijskim intervjuom čini smislenu cjelinu koju knjižničar obavlja sam ili u prisustvu korisnika. Ukoliko se radi o zahtjevnijem pretraživanju koje iziskuje više vremena, knjižničar može od korisnika tražiti osobne podatke kako bi ga tijekom pretraživanja literature mogao kontaktirati. Preporučljivo je da učenici i studenti sudjeluju u pretrazi kako bi za sljedeći upit sami mogli potražiti literaturu. U tom slučaju može se odrediti da knjižničar pretražuje jedan izvor, a korisnik drugi izvor literature. Kod ovakve pretrage knjižničar u svakom trenutku može ponuditi pomoć korisniku i usmjeravati ga ka otkrivanju korisnih informacija.

Kako bi traženje odgovora manualnom pretragom bilo što jednostavnije postoji određena sistematizacija koju je poželjno i pametno pratiti. Dakle, prvi korak je provjera razumijevanja upita. Knjižničar mora biti siguran da je dobro razumio upit, a to će učiniti postavljenjem pitanja drugim riječima kako bi od korisnika dobio potvrdu i kako bi mogao započeti pretragu. Nadalje, ukoliko se prilikom pretrage traže neki nejasni pojmovi knjižničar ih mora prije prikupljanja informacija razjasniti kako bi pretraga bila što učinkovitija. Prilikom razjašnjavanja pojmova koristi se raznim enciklopedijama, leksikonima ili rječnicima. Ponekad je i samo razjašnjavanje pojmova dovoljna pomoć korisniku oko postavljenog upita. Ukoliko je potrebno i korisnik zahtijeva dodatne informacije, knjižničar manualnu pretragu informacija proširuje na postojeće stvarne kataloge, bibliografije ili stručna i predmetna kazala. Ovisno o rezultatima pretrage i željama korisnika, ako je potrebno pretraga se i dalje proširuje. S obzirom na zahtjevnost pretrage, knjižničar procjenjuje koliko mu je

¹² Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja, str. 55. – 56.

vremena potrebno kako bi pronašao odgovor na upit te nudi korisniku da pričeka tražene informacije, vrati se nakon određenog vremena ili da ga naknadno kontaktira telefonskim pozivom.

U ovoj fazi pretrage knjižničaru mora biti jasan svaki detalj upita kako bi mogao odrediti razinu opširnosti traženja odgovora. Ukoliko korisnik od navedene tri opcije odabere da nakon određenog vremena navrati u knjižnicu po rezultate pretrage, tada je dužan ispuniti obrazac koji služi praćenju obavljenog posla. Nije nužno da provjera pretraživanja informacija u nedogovoreno vrijeme i preuzimanje informacija bude kod knjižničara koji je zaprimio upit. Upravo zbog toga i postoji obrazac koji omogućuje bilo kojem knjižničaru da u bilo kojem trenutku korisniku pruži povratnu informaciju o pretraživanju odgovora. Na obrascu su vidljive sve faze pretrage (koji izvori su pretraženi, koga se kontaktiralo kako bi se dobile dodatne informacije, koji su rezultati pretrage ostvareni i slično). Ukoliko se radi o vrlo složenim upitima, tada bi bilo poželjno korisnika povremeno obavijestiti o rezultatima pretrage. Obavješćavanje korisnika je na obostrano zadovoljstvo. Korisnik osjeća sigurnost da se knjižničar posvetio njegovom upitu i da istražuje, a knjižničar ima priliku provjeriti je li njegovo istraživanje pravilno usmjereno. Ako na kraju pretrage knjižničar ne pronade informacije potrebne korisniku on ga može uputiti u neku drugu knjižnicu ili informacijsku ustanovu koja će korisniku dati što mu je potrebno.

Budući da se knjižničar često susreće sa složenijim upitima potrebno je poticati međusobnu suradnju i pružanje pomoći oko pretraživanja fonda knjižnice. Upravo se zbog toga ponekad i organiziraju stručni sastanci

knjižničara – informatora kako bi svatko od njih mogao razmijeniti iskustva i ukoliko je potrebno potražiti pomoć.¹³

4.4.2. Računalna pretraga

Za razliku od manualne pretrage, računalna pretraga knjižničkog fonda uključuje pretragu OPAC-a u vlastitoj knjižnici, ali i internetskim putem u drugim knjižnicama, zatim pretraživanje elektroničkih baza podataka na CD – ROM – u, pretraživanjem elektroničkih izvora na mreži te online pretraživanja profesionalnih baza podataka. Pretraživanjem OPAC-a u knjižnicama mogu se ostvariti željeni rezultati, a i ovaj način pretraživanja već je poznat široj publici. Kada se govori o pretraživanju poslovnih ili komercijalnih baza podataka, tada je potrebno imati određena, posebna znanja i vještine kako bi pretraga bila uspješna. Jedna od posebnih vještina koja se ističe jest poznavanje metajezika za komunikaciju s određenim informacijskim servisom.

Na početku pretraživanja potrebno je odrediti ključne riječi na kojima će se pretraga temeljiti. Ovisno o prvim rezultatima, knjižničar ili korisnik mogu proširiti ili suziti pretraživanje dodavanjem ili oduzimanjem ključnih riječi, zatim mogu prilikom pretrage odabrati više ili manje specijalizirane riječi te upotrijebljene pojmove zamijeniti nekim drugim koji će pospješiti uspješnost pretraživanja. Kako bi računalna pretraga knjižničkog fonda bila što uspješnija, potrebno je posjedovanje dvije vrste znanja: znanje o mehaničkom i konceptualnom aspektu pretraživanja.

- a) Mehanički aspekti pretraživanja obuhvaćaju znanja o sintaksama i semantici pojmova prilikom pretraživanja te osposobljenost za strukturirano pretraživanje i prilagodbu sustavima elektroničkog izvora.

¹³ Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja., Str. 57.

Znanje o mehaničkom aspektu pretraživanju baza uvjet je pozitivnog ishoda pronalaska informacija u knjižnom fondu.

- b) Konceptualni aspekt pretraživanja zahtijeva znanja o tome zašto se pretražuje, kako smanjiti ili suziti rezultate pretrage, pronaći druge načine pretraživanja te razlikovati pretragu bez rezultata i pretragu prilikom koje se dogodila pogriješka u pretraživanju.

S obzirom na raznolikost baza podataka, potrebno je što preciznije osmisliti način pretraga kako bi ona bila što uspješnija. Zbog toga se nastoji pretraga ključnim riječima ograničiti na nekoliko komponenti. Kao istaknuti oblik pretraživanja online baze podataka koristi se Booleova logika koja uključuje pretraživanje s određenim operatorima: OR (ili), AND (i) i NOT (ne). Operator OR (ili) obuhvaća pretragu većeg broja rodova. U književnom jeziku, operator OR ima ulogu veznika „i“. Dakle, ako prilikom pretraživanja želimo saznati informacije osnovnoškolskim i srednjoškolskim knjižnicama unijet ćemo u bazu pretraživanja: osnovnoškolske knjižnice OR (ili) srednjoškolske knjižnice. Pretraga s operatorom AND (i) obuhvaća pretragu prilikom koje želimo pronaći uže jedinice građe koje se odnose na određeni pojam, npr. traži se sva potrebna literatura o osnovnoškolskim knjižnicama u Hrvatskoj. Prilikom pretrage upisat će se sljedeće: Hrvatska AND (i) osnovnoškolske knjižnice. Posljednji operator koji se koristi prilikom pretraživanja Booleovom logikom je operator NOT (ne). Njega se koristi u pretrazi kada ne želimo da nam se kao rezultat pretrage pojavljuje određeni pojam. Ako se želi saznati literatura o hrvatskim sveučilišnim knjižnicama izvan Grada Zagreba unosi se sljedeće: Hrvatska AND (i) sveučilišna knjižnica NOT (ne) grad Zagreb. Ne podržava svaka baza ovaj način pretraživanja stoga je potrebno vršiti pretragu po pojedinačnom predmetu.¹⁴

¹⁴ Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja., Str. 60.

Pretraživanje CD – ROM-a odvija se na sljedeći način: tipkovnicom se u bazu unese željene ključne riječi, zatim se prekontrolira broj jedinica koji su rezultat pretrage baze podataka i naposljetku se procjenjuje relevantnost pronađenih jedinica. Ukoliko je knjižničar zadovoljan pretragom, pozovu s cjeloviti zapisi koji se dostavljaju korisniku na uvid.¹⁵

Online pretraživanje vrši se uspostavljanjem telekomunikacijske veze s točno određenim računalom. Nakon uspostave, putem terminala, unosi se vlastita identifikacijska oznaka. Potvrdom identifikacijske oznake osobi se dozvoljava pristup bazama podataka. Korisnik odabire željenu bazu i proces pretraživanja započinje. Prilikom pretraživanja koriste se određene naredbe koje se razlikuju od baze do baze, ali su istaknute u priručnicima koji su na raspolaganju pretplatnicima. Računalno pretraživanje kataloga i baza ima mnoštvo prednosti nad ručnim pretraživanjem, a neke od njih su: pohrana informacija na prijenosnim medijima te mogućnost daljnje uporabe na vlastitom računalu, koordiniranje s više pojmova, korištenje Booleovih operatora i drugo.¹⁶

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja, Str. 61.

5. GRAĐA DOSTUPNA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI

Nekada su školske knjižnice imale puno više redovnih korisnika, i među učenicima i među nastavnim osobljem. Razlog leži u razvoju interneta te lakoj dostupnosti potrebnim informacijama. Prije masovne dostupnosti računala i interneta nastavnici su za svoja predavanja crpili motivaciju i izvore iz svojem predmetu srodnih knjiga, a kroz odjel periodike su pratili i upijali aktualnosti i novosti. Učenicima nisu bili dostupni elektronički izvori ili kratak sadržaj lektire, a za izradu referata i seminara morali su prolistati i proučiti mnogo zbornika, enciklopedija i leksikona kako bi došli do tražene informacije. Možda neka knjižnična građa u školama pada u zaborav i može se reći da skuplja prašinu, ali zamjenjuje ju nova tehnologija te tako svaka suvremena školska knjižnica ima barem jedno računalo koje je dostupno njenim korisnicima.

Za privlačenje korisnika važno je početi od školske knjižnične građe koja mora biti prilagođena svim dobnim skupinama, što će se obrazložiti u nastavku rada. Važno je nabaviti i upotpuniti građu u skladu s potrebama korisnika, a knjižničar to može učiniti ako dobro prati, poznaje i informira se o potrebama svojih korisnika. Za osnovne škole će takva građa biti većinom slična, no kada se govori o srednjim, u prvom redu strukovnim školama uvidjet će se velike razlike u tematici građe što je u skladu s navedenim – različite potrebe korisnika. I u knjižničarskom svijetu vrijedi pravilo kako nije bitna kvantiteta, već kvaliteta, stoga nije potrebno građu brojčano upotpunjavati nego se orijentirati na kvalitetu fonda koja će odgovoriti zahtjevima njegova korisnika.

5.1. Enciklopedije i leksikoni

Enciklopedijska građa dostupna je u gradskim i školskim knjižnicama. To su djela organizirana abecedno i sadrže ukupna znanja o nekom području. Enciklopedije mogu biti opće i specijalizirane. One djeci najzanimljivije su svakako dječje enciklopedije koje vrlo jednostavnim riječima i ilustracijama

djeci objašnjavaju određene pojmove. U školskim knjižnicama mogu se pronaći na policama koje nisu previđene za iznošenje iz knjižnice i posuđivanje. Ukoliko ih učenici žele posuditi, moraju se posvetiti radu u knjižnici. Kada govorimo o školskim knjižnicama, knjižnični fond je sljedeći: opća enciklopedija, hrvatska enciklopedija, muzička enciklopedija, enciklopedija likovnih umjetnosti, šumarska enciklopedija i mnoge druge.¹⁷

U osnovnoškolskom obrazovanju, djeca u školskim knjižnicama mogu pronaći sljedeće enciklopedije koje su prilagođene njihovim uzrastima. One su: *Velika ilustrirana dječja enciklopedija*, *Moja prva enciklopedija*, *Dječja enciklopedija prirode*, *Enciklopedija životinjskog carstva*, *Pitam se zašto: enciklopedija*, *Prva škrinjica znanja: tematska enciklopedija za djecu mlađe školske dobi...*¹⁸

U srednjoškolskom obrazovanju školska knjižnična građa je složenija i primjerenija razini obrazovanja. Na primjer, u pomorskim školama učenici se u školskim knjižnicama za izradu seminara ili objašnjavanje određenih pojmova mogu poslužiti *Pomorskom enciklopedijom*. U medicinskoj školi, odnosno smjer veterinarski tehničar može se poslužiti enciklopedijom *Životinje: velika ilustrirana enciklopedija*. Učenici koji su upisali smjer šumarski tehničar mogu se poslužiti *Šumarskom enciklopedijom* ili *Enciklopedijom vrtnog bilja*, a učenici glazbenih škola *Muzičkom enciklopedijom*.

Leksikon je knjiga u kojoj je abecednim redom ukratko protumačen pojam, ime, događaj, znanstveni ili stručni naziv.¹⁹ U osnovnoškolskim knjižnicama u knjižničnoj građi dostupni su leksikoni poput: *Hrvatski leksikon*, *Ilustrirani*

¹⁷ Prema Demut, A. (2003.). *Putokazi školske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga.

¹⁸ Demut, A. (2003.). *Putokazi školske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga., Str.176-177.

¹⁹ Hrvatski jezični portal. Dostupno na:
<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (13. rujna 2019.)

*leksikon prirode, Opći hrvatski leksikon te Školski geografski leksikon: temeljni pojmovi opće geografije za osnovne i srednje škole.*²⁰ Ovisno o razini obrazovanja i upisanom smjeru srednje škole razlikuju se određene vrste leksikona karakteristične za određeno zanimanje. Upravo ta školska knjižnična građa specifična za određeno zanimanje može pomoći učenicima u njihovom obrazovanju i razjasniti im nedoumice oko određenih pojmova. Stoga se u školskim knjižnicama gimnazijskog usmjerenja mogu pronaći leksikoni kao što su *Leksikon svjetske književnosti – djela, Leksikon svjetske književnosti – pisci, Leksikon hrvatskih pisaca, Matematički leksikon, Leksikon fizike, Leksikon mjernih jedinica, Leksikon europske mitologije* i mnogi drugi.²¹ U školskim knjižnicama ekonomske škole učenici se mogu poslužiti *Ekonomskim leksikonom* ili *Pravnim leksikonom*, učenici medicinske škole *Medicinskim leksikonom* ili *Kemijsko tehnološkim leksikonom*,...²²

5.2. Godišnjaci

Godišnjaci pripadaju skupini općih važnih priručnika koji donose suvremene podatke o državama. U njima su također dostupni pregledi državnih ustroja, adrese ustanova i organizacije koje djeluju na područjima određene države. Oni mogu izlaziti na svjetskoj ili međunarodnoj razini, ali i na razini svake države.

5.3. Rječnici

Značenje određenih, nepoznatih riječi mogu se potražiti u rječnicima stranih riječi. To je knjiga u kojoj su skupljene riječi određenog jezika ili više njih i objašnjenje njihove uporabe i značenje. Rječnici se razlikuju prema svrsi za koju su namijenjeni ili prema jezičnom području koje obuhvaćaju. Ovisno o razini obrazovanja učenici se u školskim knjižnicama mogu poslužiti različitim

²⁰ Demut, A. (2003.). *Putokazi školske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga, str. 183.

²¹ *Enciklopedije i leksikoni*. Dostupno na: <https://shop.skolskajniga.hr/znanstvena-i-strucna/rjecnici-enciklopedije/enciklopedije-i-leksikoni.html> (14. rujna 2019.)

²² *Rječnici, leksikoni, enciklopedije – Leksikoni*. Dostupno na: http://www.strucnaknjizara.hr/leksikoni-c-105_198.html (14. rujna 2019.)

rječnicima. U osnovnoškolskom obrazovanju najčešće upotrebljavani rječnici su rječnici hrvatskog jezika (objašnjeno značenje riječi hrvatskoga jezika), rječnik stranih riječi (objašnjeno značenje riječi stranih jezika koje se upotrebljavaju u hrvatskom jeziku) te rječnici engleskoga, njemačkoga ili talijanskoga jezika ovisno o tome koji jezik je obvezni, a koji izborni u određenoj školi.

U srednjoškolskom obrazovanju, u školskim knjižnicama, učenici mogu pronaći rječnike koji su namijenjeni određenim strukama. U medicinskim školama učenicima bi u školskim knjižnicama trebali biti dostupni rječnici kao što su npr.: *Rječnik psihijatrijskog nazivlja, Hrvatsko – engleski rječnik medicinskog nazivlja i englesko – hrvatski rječnik medicinskog nazivlja s izgovorom, Psihologijski rječnik,...* Pomorske škole također bi svoje školske knjižnice trebale opremiti rječnicima kao što su: *Hrvatsko – engleski rječnik pomorskog nazivlja, Standardni pomorsko – navigacijski rječnik, Pomorski rječnik,...* Opće, jezične i matematičke gimnazije u svojim školskim knjižnicama trebale bi posjedovati daleko veći broj rječnika s obzirom na količinu obrazovanja koje gimnazijski program nudi. Bilo bi preporučljivo kada bi svaka gimnazijska školska knjižnica bila opremljena rječnicima koji obuhvaćaju što više različitih područja. To mogu biti: *Rječnik filozofskih pojmova, Psihologijski rječnik, Rječnik sociologije i socijalne psihologije, Mali religijski rječnik, Politološki rječnik: država i politika, Matematički rječnik, Usborneov ilustrirani rječnik kemije, Rječnik hrvatskoga jezika, Rječnik stranih riječi, Hrvatski etimološki rječnik, Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na 8 jezika: hrvatsko – srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski i mnogi drugi.*

5.4. Zbornici

Zbornik je knjiga u kojoj se nalazi mnoštvo različitih tekstova, studija ili rasprava koji su povezani određenom temom ili svrhom.²³ Na internetskoj stranici Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža može se pronaći mnoštvo publikacija znanstvenog i stručnog područja koji su namijenjeni kulturnoj zajednici. Radovi su tijekom godina objavljeni periodički i u njima su objavljeni mnogi radovi i znanstvena istraživanja djelatnika Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže i vanjskih suradnika.

Kao jedan od zbornika radova koji je dostupan u knjižničnoj građi je i zbornik *Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici* koji je izdalo Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske. Ovim Zbornikom objedinjena je tema kreativnosti i školskih knjižnica kroz više različitih, ali tematski povezanih radova. Radovima, stvaralačkim radionicama i podijeljenim iskustvima autori su dali osvrt na provedene aktivnosti, istaknuli rezultate i pridonijeli razumijevanju određenih komponenti u osnovnoškolskom obrazovanju. Aktivnostima, radionicama i projektima poticali su vođeno čitanje, pisanje pismenih radova u srednjim školama te kreativnost kroz odgojno – obrazovnu funkciju školske knjižnice.²⁴

Svake godine održava se literarna, dramsko – scenska i novinarska smotra stvaralaštva – Lidrano koja je namijenjena učenicima osnovnih i srednjih škola. Odvija se na nekoliko razina, a započinje gradskom razinom, zatim slijedi županijska razina i naposljetku, za one najbolje kandidate, organiziraju se susreti na državnoj razini. Smotra na državnoj razini odražava se svake godine diljem

²³ Hrvatski jezični portal. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (13. rujna 2019.)

²⁴ Prema *Zbornik radova – Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici*. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske (1996.), Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.

Republike Hrvatske.²⁵ Kao rezultat okupljanja, poslanih literarnih i novinarskih radova, svake godine Lidrano izdaje zbornik radova pod nazivom *Zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola* kako bi se iskazala čast svim sudionicima ove divne smotre.

5.5. Periodika

Periodika je vrsta knjižnične građe koja je osobito izražena u školskim knjižnicama osnovnih škola. Ona u svojim radovima nudi mnoštvo znanja o određenim područjima. To su izdanja koja izlaze s istim naslovom te numeriranim ili datiranim svescima u neprekidnom nizu i određenim vremenskim razdobljima. Pojedina periodika sadrži više autora. U ovu vrstu knjižnične građe ubrajamo časopise, školski list i novine.²⁶

U svome djelu, Demut navodi časopise koji se izdaju za osnovne i srednje škole s ciljem dodatnog obrazovanja učenika i poticanja samostalnog čitanja. Kao jedan od istaknutih dječjih časopisa u osnovnoškolskom obrazovanju ističe se časopis *Smib* koji izlazi jednom mjesečno i predviđen je za učenike nižih razreda osnovnih škola. Sljedeći časopis koji je vrlo popularan među djecom i roditelji ih često biraju kao dodatnu literaturu tijekom školovanja je časopis *Radost*. Ovaj časopis također izlazi jednom mjesečno, a izlazi već više šezdesetak godina. Posljednji u nizu, za niže razrede osnovnih škola ističe se časopis *Zvrk*. *Zvrk* obiluje odgojnim sadržajima, rubrikama iz nastavnih predmeta te edukativnim igrama kojima će se upotpuniti slobodno vrijeme učenika.²⁷ Za više razrede osnovnih školi predviđeni su časopisi opsežnijih i složenijih tema. Ističu se *Modra lasta*, *Priroda*, *Okoliš*, *Hrvatske šume*, *Meridijani*, *Ekološki glasnik*, *Enter*.

²⁵ Infozona.hr. *Ma što je to LiDraNo?*. Dostupno na: <http://infozona.hr/news/20080218-gradskeaktualnosti-ma-sto-je-to-lidrano/1749> (13. rujna 2019.)

²⁶ Hrvatski leksikon. Dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/periodika.html> (13. rujna 2019.)

²⁷ Prema Demut, A. (2003.). *Putokazi školske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga.

Jedan od poznatijih časopisa na koji se pretplate učenici viših razreda osnovne škole je časopis *Modra lasta*. Dječji časopis, prepun informacija o medijskoj kulturi, umjetnosti, povijesti i zanimljivostima iz svakodnevnoga života nudi učenicima osim znanja i mnoge edukativne igre te postere edukativnog sadržaja s različitim temama. Osim navedenih rubrika, među učenicima je vrlo popularan strip Borovnica.

Drvo znanja je poznati hrvatski enciklopedijski časopis koji je namijenjen djeci osnovnoškolskog uzrasta. Odobren je od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja kao dodatan izvor znanja učenika. Ovaj časopis izlazi jednom mjesečno, deset puta godišnje.

Osim časopisa koji se naručuju preko pojedinih izdavača, školski knjižničar u suradnji s učiteljima i profesorima Hrvatskoga jezika može sudjelovati u osmišljavanju i izdavanju školskih listova u ime škole. Ti časopisi djelo su učenika i oni također pripadaju školskoj građi. Neki od školskih listova koji već godinama sudjeluju na državnom natjecanju Lidrano su: *Čarobna frula* (Osnovna škola Jure Kaštelana), *Prvin* (Prva osnovna škola Čakovec), *Dite zadrarsko* (OŠ Šimuna Kozičića Benje), *Pogled* (OŠ Petrijevcu), *Danica* (OŠ Ljudevita Gaja), *Iskrice* (OŠ Samobor), *Plamen* (OŠ Braće Radić) i *Kmanko* (OŠ Kman Kocunar).²⁸

5.6. Ostala specifična građa

S obzirom da digitalna pismenost napreduje iz dana u dan od školskih knjižnica se također očekuje da se osuvremene i krenu u korak s vremenom. Jedan od načina je prostore školske knjižnice osuvremeniti računalima i pristupom internetu, zvučnim zapisima (CD i DVD) i drugom opremom koja bi potaknula dolazak učenika u školsku knjižnicu. Današnje vrijeme je vrijeme informacijske pismenosti koja zahtijeva navedene vještine od učenika. Obzirom

²⁸ Demut, A. (2003.). *Putokazi školske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga., Str. 114.

na dostupnost Internetu i sveopću popularnost vrlo je bitno podučiti učenike kvalitetnom i temeljitom istraživanju informacija. Kod učenika je važno razviti svijest o prednostima i nedostacima korištenja interneta. Poželjno je kod njih poticati kritičko mišljenje, analiziranje pronađenih informacija i razlikovanje informacija koje su nam bitne za određeno istraživanje. Odličan primjer korištenja interneta u prostorijama školske knjižnice jest korištenje računala i interneta prilikom izrađivanja projekata i timskog rada pod vodstvom knjižničarke III. Gimnazije Osijek. Što je knjižničarka učinila i na koji način je upotrijebila računalo bit će predstavljeno kasnije u ovome radu.

6. DODATNE AKTIVNOSTI U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI

U suvremenom svijetu suvremena školska knjižnica bi trebala privući i suvremenog korisnika. Zašto u jednoj rečenici spomenuti tri puta riječ suvremeno? Neprestano se priča o suvremenoj knjižnici, no ako navedenu riječ tumačimo kao nešto moderno, nešto što ide u korak s vremenom, jasno nam je da suvremena knjižnica gubi prednost nad suvremenim korisnikom i suvremenim svijetom koji su uvijek par koraka ispred. Kako bi ona stvarno održavala korak s vremenom, u nju se treba puno ulagati i raditi na njenim uslugama. Kako bi postigla suvremenost i privukla što više korisnika, školska knjižnica mora poraditi na vlastitom marketingu. U tom pogledu na knjižnicu može se gledati kao na proizvod koji mora pronaći svog kupca i zadržati ga.

Možda navedeno zvuči čudno. Kako će to knjižničar učiniti, ovisi o njegovoj vlastitoj motivaciji, volji i želji da se približi ponajprije učenicima. Većina knjižničara marketinški zadatak odrađuje raznim aktivnostima u svojoj knjižnici, obično suradnjom s nastavnim osobljem i potporom ravnatelja. Potpora ravnatelja je ključna jer on, kao predstavnik škole, novčano može prvenstveno opremiti, a potom i pomoći u unaprjeđenju rada knjižnice kako bi se korisnici privukli u knjižnicu i sudjelovali u njenim aktivnostima.

6.1. Tečajevi

Kao jedna od temeljnih uloga stručnog školskog knjižničara jest poučavanje informacijske pismenosti korisnika školskih knjižnica. Poučavanje informacijske pismenosti može se provoditi raznim tečajevima koji se mogu organizirati u prostorima školskih knjižnica.

Kao jedan odličan primjer kako provesti tečajeve informacijske pismenosti ističe se istraživanje o razini informacijske pismenosti zadarskih srednjoškolaca. Cilj programa bio je razviti kod učenika vještine učinkovitog pronalaženja,

korištenja i vrednovanja internetskih izvora te stvaranje navike korištenja kataloga školskih knjižnica. Program su vodile tri knjižničarke koje su održale dvije radionice u trajanju od jednog školskog sata. Na tečaju su učenici upoznati s kriterijima koje je potrebno poznavati kako bi se određeni internetski izvor mogao ocijeniti kvalitetnim i korisnim. Knjižničarke su učenicima demonstrirale pretraživanje knjižničnih kataloga te tehnike kojima mogu pronaći potrebne informacije. Tijekom tečaja knjižničarke nisu koristile samo metodu usmenog izlaganja nego su učenike aktivno uključile u proces učenja prilikom demonstracije pretraživanja. Novostečeno znanje učenika provjerili su zanimljivim kvizom koristeći se informacijsko – komunikacijskom tehnologijom. Evaluacija i rezultati provedenih radionica pokazala su da je napredno pretraživanje kataloga i ukazivanje na relevantne internetske stranice učenicima donijelo najviše korisnih znanja. Učenici se dotada nisu susreli s navedenim aktivnostima.

6.2. Predstavljanja novih (i starih) naslova

Predstavljanje novih i starih naslova izdanih književnih djela jedan je od aktivnosti koje se organiziraju pod vodstvom školskoga knjižničara u suradnji s profesorima Hrvatskoga jezika i učiteljima i učiteljicama razredne nastave. Najčešće se predstavljanja odvijaju u prostorijama školske knjižnice, ukoliko ona raspolaže dovoljnim prostorom. Predstavljanja novih i starih naslova jedan je od načina promoviranja književnika i njegovih djela te odlična prilika da književnik svojim nastupom i pričom potakne one najmlađe da razvijaju svoje čitalačke kompetencije i vještine. Predstavljanja se održavaju u školama diljem Republike Hrvatske, ovisno o željama i zahtjevima učenika i učitelja odnosno profesora.

U svibnju 2019. godine, u prostorijama školske knjižnice Prve katoličke osnovne škole u gradu Zagrebu održano je predstavljanje novih i starih naslova

književnika Mladena Kušeca. Susret s učenicima započeo je pričama iz djetinjstva, zatim je gost pročitao odabrane pjesme i zagonetke i naposljetku je predstavio svoje dvije nove knjige: *Tajne Medvednice Zagonetno putovanje: Priče, bajke i legende*. Nakon izlaganja učenici su imali priliku postavljati književniku pitanja na koja je on vrlo strpljivo i s radošću odgovarao.²⁹

6.3. Izložbe

Knjižnične izložbe jedna su od dodatnih aktivnosti koje se provode u sklopu školske knjižnice. To je poseban oblik rada koji je namijenjen užoj ili široj javnosti. Najčešće je tema knjižnične izložbe povezana s određenim događajem, osobom ili događajem koji je od velikog značaja za grad ili neku važnu ustanovu u mjestu.

Prilikom organiziranja knjižnične izložbe postoje upute kojih bi se svaki knjižničar trebao pridržavati. Tema izložbe treba biti jasna i precizno utvrđena, dizajn bi trebao biti skladan, a uz knjige poželjno je izložiti i neke predmete vezane uz temu kako bi sadržaj izložbe bio bogatiji i zanimljiviji. Legende koje su sastavni dio izložbe trebaju biti jasne, kratke i razumljive posjetiteljima. Izložbe se organiziraju redovito ili povremeno (ovise o događajima u gradu). Kako bi se pripremila kvalitetna izložba potrebno je uložiti mnogo truda, vremena, ali i financijskih sredstava.

Tijekom stvaralačkih radionica opisanih u zborniku *Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici* učenici su sudjelovali u stvaralačkim radionicama koje su održane pod mentorstvom učitelja i profesora u suradnji sa školskim knjižničarom. Tijekom i nakon odabranih aktivnosti učenici su imali niz zadataka koje su morali obaviti. Kao rezultat nastalo je mnoštvo postera, plakata i uradaka koje su učitelji i profesori u suradnji s knjižničarkom prezentirali na

²⁹ Prva katolička osnovna škola u gradu Zagrebu. *Susret s književnikom – Mladen Kušec*. Dostupno na: <https://www.katolickaskola.com/vijesti/susret-s-knjizevnikom-mladen-kusec/> (12. rujna 2019.)

izložbama. Jedna od izložbi bila je reprodukcija s motivom stola pod nazivom „*Dvije strane stola*“. Daljnjim analizama i aktivnostima, osmišljena je i druga izložba koja je predstavljala „*Obitelj za stolom u književnosti*“. Tom izložbom prikazani su stolovi obitelji poznatih likova hrvatske i svjetske književnosti kao što su, npr. *Posljednji Stipančići* autora V. Novaka.

6.4. Predstave

Školske predstave jedne su od glavnih aktivnosti bilo koje školske ustanove koje se organiziraju u vrijeme blagdana, dana škole ili bilo kojih drugih dana koje škola obilježava na određene datume. Najčešće su prigode uoči Božića, Uskrsa, Valentinova, Svetoga Nikole, itd.

Profesorica Anđelka Ravlić je u suradnji sa školskom knjižnicom odnosno Knjižničarskom skupinom i Čitateljskim klubom Trgovačke škole – Zagreb priredila božićni ugođaj u školi i prostorijama školske knjižnice. Adventsko vrijeme i druženje ispunili su pripremajući se za kratak dramski nastup koji su oči Božića i božićnih praznika i izveli. Osim dramskog igrokaza, pripremili su i recitacije te pjevanje božićnih pjesama. Ovo je samo jedan od primjera kako suradnja s knjižničarom može ispuniti srca mladih ljudi.³⁰

6.5. Radionice

Kao jedna od novih, praktičnih metoda suvremenog učenja u prostorima školskih knjižnica ističe se radionica. Organiziranjem ove aktivnosti, školski knjižničar u suradnji s učiteljima/profesorima i učenicima nastoji odgovoriti na tri pitanja: ŠTO?, TKO? i ZAŠTO?. Posebno osmišljenim, strukturiranim aktivnostima i kvalitetnom komunikacijom učenici kroz aktivnosti vježbaju određene vještine kao što su npr.: iskustveno i socijalno učenje, rad na sebi

³⁰ *Božić u našoj knjižnici*. Trgovačka škola Zagreb. Dostupno na: <https://trgovacka-skola.hr/bozic-u-nasoj-knjiznici-2018/> (15. rujna 2019.)

primjenjujući tehnike odmora i opuštanja te vještine psihoterapije. Vrlo bitna je inicijativa i aktivnost voditelja (knjižničara) kako bi se potaknula razmjena iskustava i izražavanje doživljaja. Radionica je planska aktivnost koja se sastoji od uvodne, središnje i završne aktivnosti. Nije određena vremenski nego ovisi o broju i raspoloženju sudionika te planiranim sadržajima. Kao rezultat timskog rada učenika i školskog knjižničara ističu se radovi, panoi i izložbe u prostorijama školske knjižnice.

Aktivnim sudjelovanjem u radionicama korisnici školske knjižnice, učenici osnovnih i srednjih škola, potiču se na sudjelovanje te povezivanje nastavnih sadržaja s osobnim iskustvom. U radionicama koje je provela školska knjižničarka III. Gimnazije Osijek Sanja Galic naglasak se stavio na komunikaciju koja je obuhvatila vježbe suradnje, promišljanja i kontrole ponašanja i drugo. Knjižničarka je provela radionice s ciljem poticanja čitanja. Osmislila je suradničko učenje pripovijetke književnika Marka Twaina *Dnevnik Adama i Eve*. Radionica je bila organizirana na način da su učenici dobili dijelove pripovijetke koje su nakon samostalnog čitanja suradnjom sastavljali u jednu cjelinu. Osim ovoga dijela, radionice su obuhvaćale i dramatizacije dijelova pripovijetke, pisanje prikaza te osmišljavanje propagandnog letka na izabrano djelo. Učenici su također imali priliku samostalno pisati životopise i prijave na natječaj za posao. Navedene aktivnosti, a osobito posljednje dvije vrlo su bitne i u svakodnevnom životu. Stoga se može primijeti kako su učenici na ovim radionicama dobili vrijedna životna znanja i vještine.³¹

6.6. Ostale aktivnosti

Osim navedenih aktivnosti, u prostorima školskih knjižnica može se organizirati mnoštvo drugih aktivnosti koje će pridonijeti intelektualnom,

³¹ Galic, S. (2012.). *Suvremeno školsko knjižničarstvo*. Život i škola: 58 (2)., Str. 210.

društvenom i socijalnom razvoju djece. Jedna od aktivnosti koja se ističe jest školski projekt. To je jedan od najnovijih oblika rada s učenicima osnovnih i srednjih škola. Svoje temelje postavili su upravo u prostorijama školskih knjižnica, a kasnije se proširili i na izvannastavne sadržaje, a potom i u redovnu nastavu. Cilj projekta je potaknuti kod učenika samostalno istraživanje, oblikovanje doznatih činjenica, predstavljanje rezultata projekata i naposljetku vrednovanje vlastitoga, ali i tuđega rada. Projekt je izvrstan odabir oblika rada jer se potiče informacijska pismenost, istraživačke metode te različiti vještine. Postoje projekti koji se povezani s obilježavanjem mjeseca školskih knjižnica i provode se svake godine u listopadu. Kao rezultat ovakvih projekata nastaju uradci učenika kao što su: plakati, poster, izložbe, rasprave i drugo. Školska knjižničarka, III. Gimnazije Osijek, svake godine redovito provodi projekte u prostorima školske knjižnice. Jedne godine projektom su obilježili dane nobelovca Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga. Pod njezinim vodstvom, na kraju provedenog projekta pripremljena je izložba *Tragom mirisa* kojom su predstavile stručne knjige i književna djela s tematikom mirisa. Također je pripremljen i poster s temom prikaza romana Patricka Suskinda pod nazivom *Parfem*. Projekti se nisu zadržali samo u prostorima osječke gimnazijske školske knjižnice nego su se proširili i izvan granica Hrvatske. Tako su učenici imali priliku, pod vodstvom svoje mentorice – knjižničarke, sudjelovati u projektima s učenicima iz Austrije i Mađarske.

Osim projekta, tijekom procesa obrazovanja vrlo je bitna i timska nastava. U ovoj nastavi u prevladava ravnopravnost članova tima koji međusobno surađuju i nadopunjavaju se tijekom izvršavanja određenih obveza. Svaki član tima ima svoju ulogu. Timska nastava je organizirana u vidu korelacije nastavnih sadržaja više predmeta koristeći sadržaje knjižnično – informacijskog sustava. Upravo u školskim knjižnicama učenici imaju priliku pronaći potrebne informacije čitajući stručnu literaturu knjižničnog fonda, imaju priliku voditi

bilješke i okušati se u pisanju znanstvenih i popularnih radova. Tijekom ovih aktivnosti aktivno im pomaže i vodi u svim aktivnostima školski knjižničar. U suradnji s profesoricom Hrvatskoga jezika, već spomenuta knjižničarka III. Gimnazije Osijek Sanja Galic organizirala je nekoliko nastavnih sati Hrvatskoga jezika u kojima je uz pomoć stručne literature i referentne zbirke uspješno realizirala određene nastavne jedinice. Znanje o stilskim figurama utvrđivala je pomoću enciklopedija, leksikona ili rječnika.

7. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: SREDNJOŠKOLCI I ŠKOLSKA KNJIŽNICA

Ono što je zanimljivo ispitati je stanje školskih knjižnica u gradu Rijeci. Rijeka je kao grad zanimljiva mnogobrojnim turistima, najzanimljivija od kojih je u ovom trenutku činjenica da je Grad Rijeka 2016. godine proglašen „*Europskom prijestolnicom kulture 2020. godine*“ te se u tom smjeru od proglašenja nastoji razvijati gradski kulturni potencijal.

7.1. Svrha i cilj istraživanja

Svrha planiranog istraživanja je provjeriti koliko su riječki učenici – gimnazijalci upoznati s kulturnim događanjima, koliko se radilo na njihovoj edukaciji i razvijanju njihovih interesa u ovom smjeru te koliko im uopće znači školska knjižnica kao takva.

Cilj istraživanja je na određenom uzorku ispitanika provjeriti mogućnosti aktivnog uključivanja resursa školske knjižnice u provedbu školskih aktivnosti. Važan je i uvid u učenikov odnos i navike prema korištenju i posjećivanju školske knjižnice.

7.2. Hipoteze istraživanja

Svrha i cilj istraživanja određuju i hipoteze istraživanja, u ovom primjeru postavljaju se dvije hipoteze:

1. Resursi školske knjižnice aktivno su uključeni u provedbu svakodnevnih nastavnih aktivnosti
2. Učenici imaju razvijene navike dolaska u školsku knjižnicu i korištenja njezinih izvora znanja

7.3. Metode istraživanja

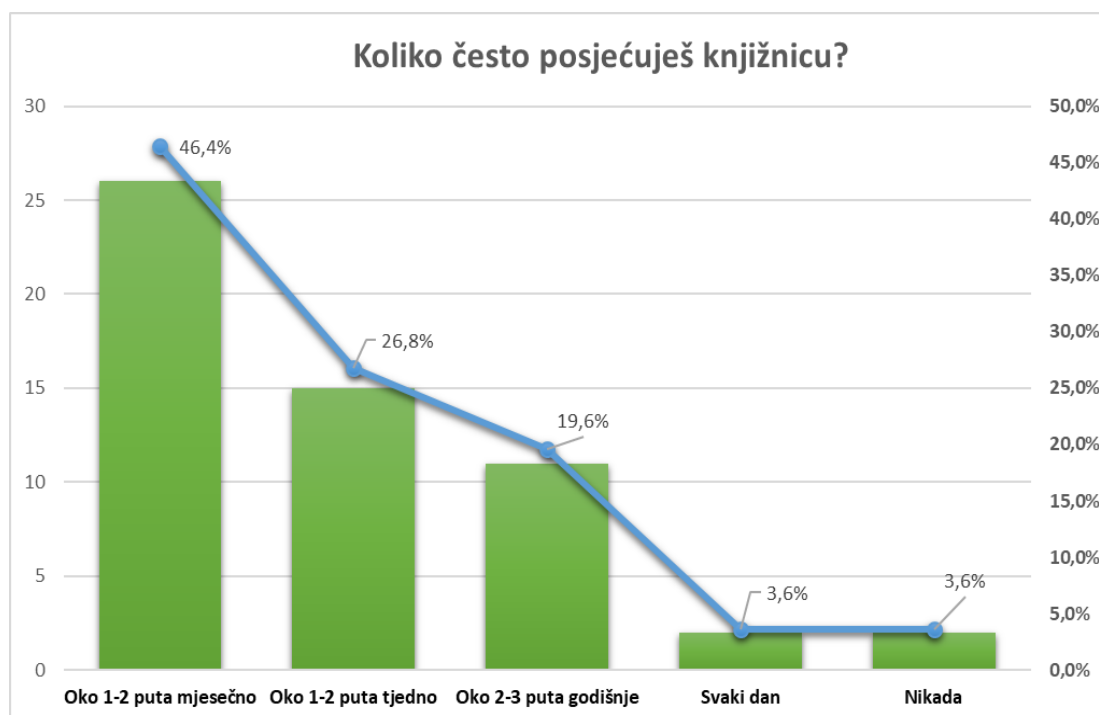
Empirijsko istraživanje autorica je provela u rujnu ove godine, netom prije finalizacije ovoga diplomskog rada. Anonimni anketni upitnik podijeljen je ispitanicima 12. rujna 2019. godine, a ispunjen je u dva naredna dana. Upitnik je imao 7 pitanja na koja je bilo ponuđeno od 4 do 9 odgovora te 2 pitanja dopunjavanja. Anketno ispitivanje nije bilo deskriptivne prirode, ali su uključena dva pitanja na koje je korisnik tj. učenik mogao proizvoljno odgovoriti.

7.4. Uzorak ispitanika

Ispitani su bili učenici Prve riječke hrvatske gimnazije, njih 56.

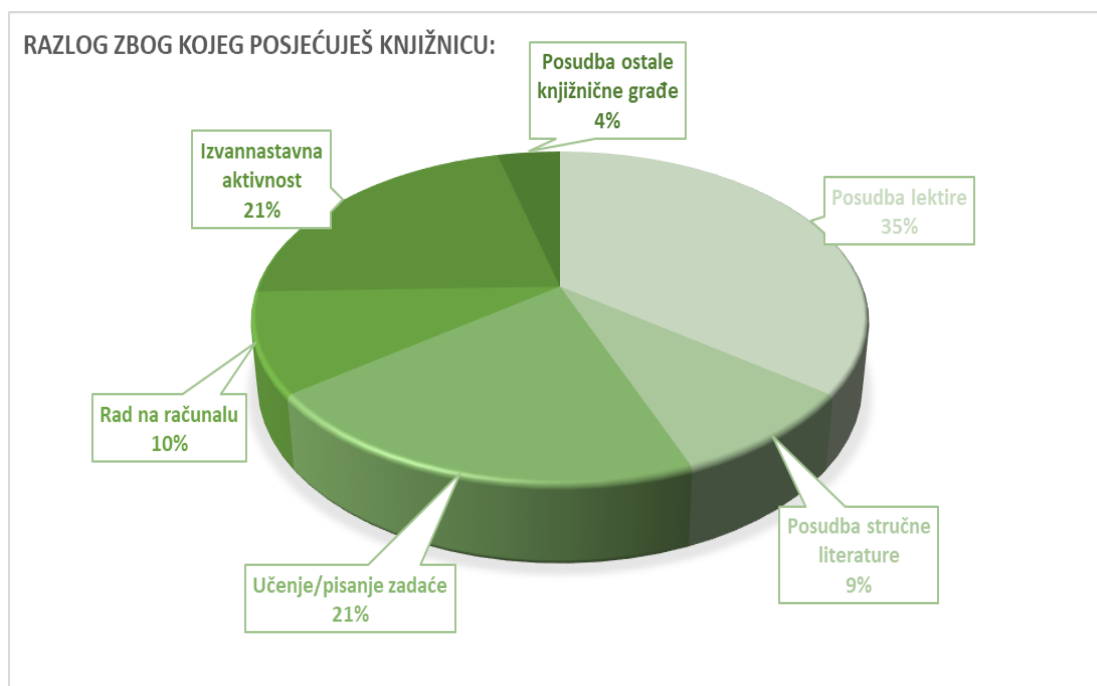
7.5. Analiza dobivenih rezultata

Pitanje 1.:

Svih 56 ispitanika odgovorilo je na 1. pitanje. Najviše njih, 26 (46,4%) knjižnicu posjećuje 1 do 2 puta mjesečno. Oko 1 do 2 puta tjedno knjižnicu posjeti 15 učenika (26,8%), dok 2 do 3 puta godišnje samo njih 11 (19,6%).

Pitanje 2.:

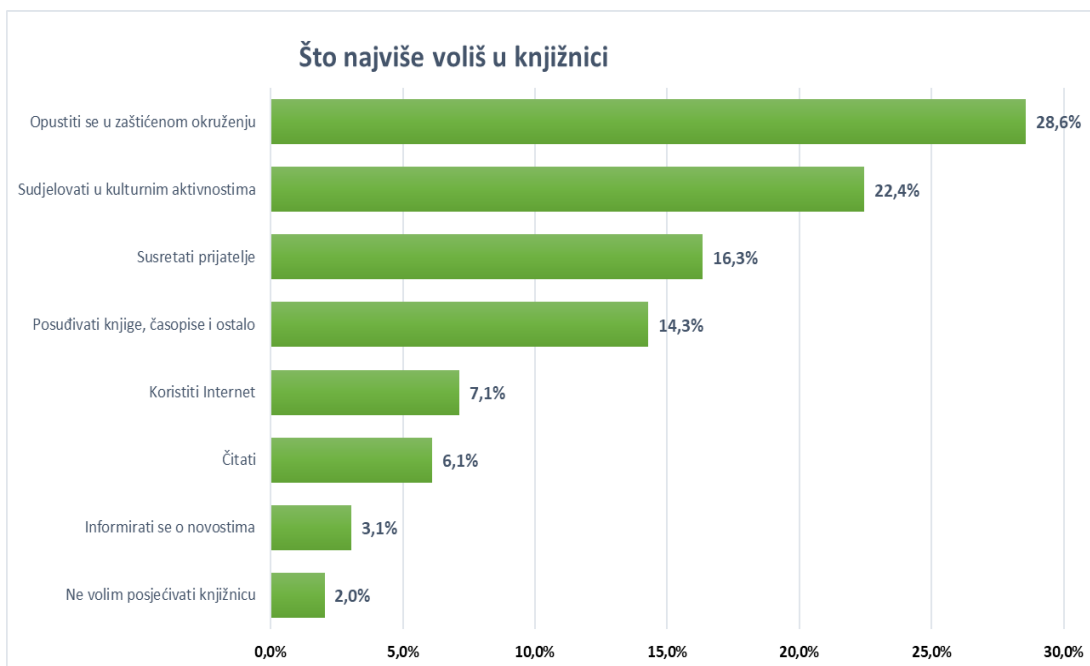
Kao najčešći razlog posjete školskoj knjižnici učenici su naveli posudbu lektire, 35%. Slijede učenje odnosno pisanje zadaće 21% te izvannastavna aktivnost 21%.

Pitanje 3.:

Najviše učenika posjećuje školsku knjižnicu zbog školskih razloga, no samo 3% manje ispitanika posjećuje školsku knjižnicu zbog školskih i osobnih interesa.

Pitanje 4.:

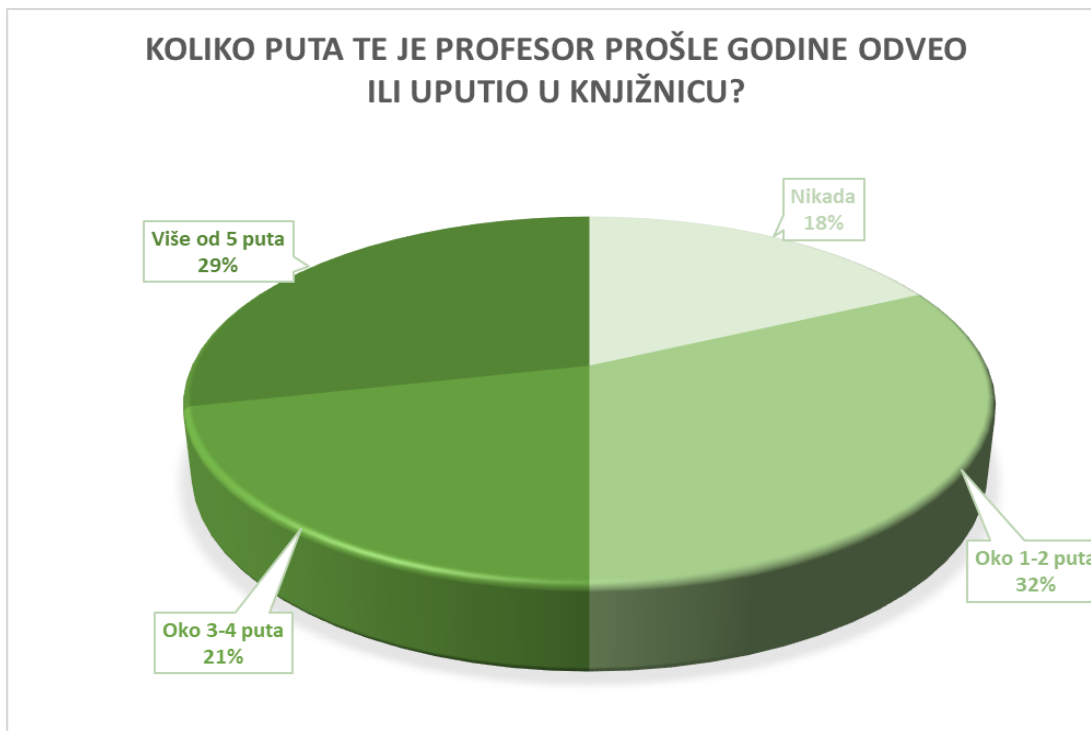
Najviše ispitanika odgovorilo je da se u školskoj knjižnici voli opustiti u zaštićenom okruženju.

Pitanje 5.:

Rbr	Mane školske knjižnice su...	Br odg	%
1	Nije ugodno mjesto za boravak	0	0,0%
2	Nije dopušteno slušati glazbu i glasno govoriti	2	3,6%
3	Ljudi koje ondje susrećem ne odgovaraju mi	0	0,0%
4	Knjižnica je zastarjeli oblik traženja info - nekorisna je	4	7,1%
5	Proces posudbe predugo traje	1	1,8%
6	Kazne za zakašnjeo povratak knjige su prevelike	4	7,1%
7	Knjižnica u našoj školi nema mane koje bih izdvojila	45	80,4%
Ukupno		56	100,0%

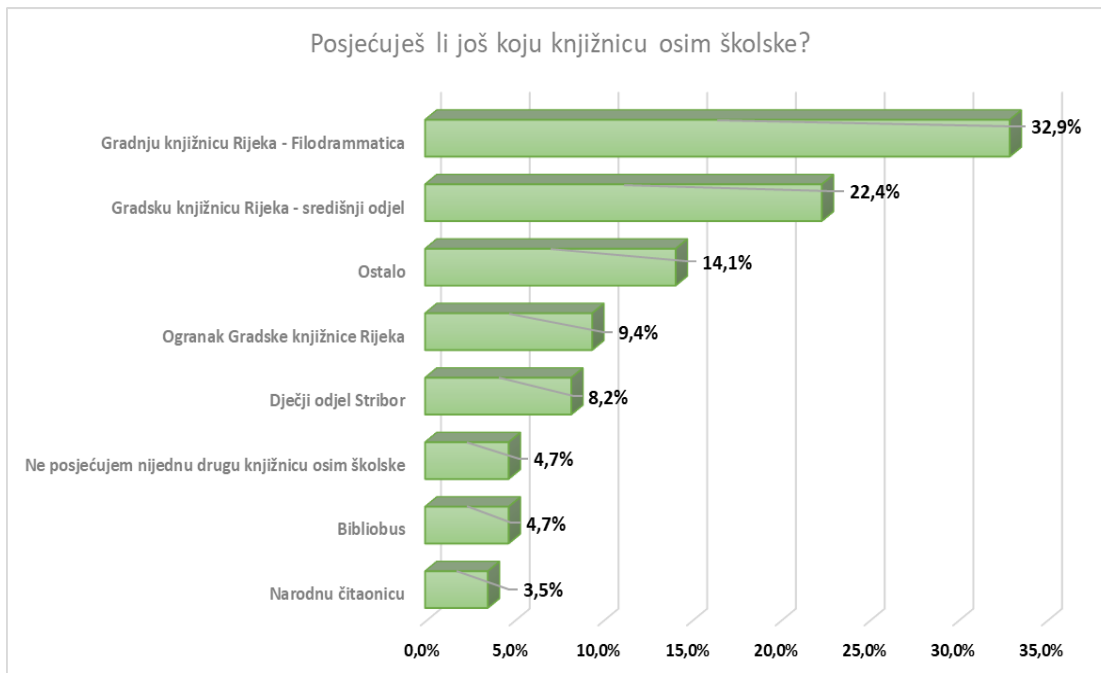
Ispitanici učenici svojoj školskoj knjižnici ne pronalaze mane.

Pitanje 6.:

Učenici su najviše puta zaokružili da ih je profesor odveo ili uputio u knjižnicu 1 do 2 puta protekle školske godine.

Pitanje 7.:

Ispitanici, uz školsku knjižnicu, najviše posjećuju Gradsku knjižnicu Rijeka – Filodrammatica (Odjel lijepe književnosti).

7.6. Analiza rezultata ankete

U prikazanim rezultatima prvog pitanja, najviše učenika posjećuje školsku knjižnicu jednom do dva puta mjesečno. Može se pretpostaviti da učenici nemaju stalnu naviku odlaska u školsku knjižnicu već ju koriste za potrebe posuđivanja lektire u mjesečnim ciklusima. Među ispitanicima podjednak je broj onih koji koriste školsku knjižnicu svaki dan te onih koji ju ne posjećuju uopće. Sukladno tome, rezultat od posjećivanja školske knjižnice jednom do dva puta mjesečno je realan i nalazi se u zlatnoj sredini.

Analiza drugog pitanja u potpunosti potvrđuje pretpostavku iz prvog pitanja, da učenici najviše koriste školsku knjižnicu zbog posudbe lektire, jer je od 56 ispitanika njih 35% odgovorilo da posjećuje školsku knjižnicu zbog posudbe lektire. Posjet školskoj knjižnici zbog učenja/pisanja zadaće i izvannastavnih aktivnosti je identičan te iznosi u oba slučaja 21%. Može se reći da je brojka

pozitivna, jer se ne smije zaboraviti da je izbor ispitanika bio anonimna. Zbog računala školsku knjižnicu posjećuje 9% ispitanika. Brojka je relativno mala jer tehnologija privlači korisnike u knjižnicu, ali u današnje vrijeme ciljana skupina je opremljena izvrsnom mobilnom tehnologijom koja pruža jednake mogućnosti poput računala. Pretpostavlja se da većina učenika posjeduje računalo doma te da u knjižnici koristi računalnu opremu kada mora. Zabrinjavajuće je da samo 9%, odnosno 4% ispitanika posuđuje stručnu literaturu te ostalu građu u koju ne spadaju lektirni naslovi.

Odgovori na 3. pitanje pokazuje da najveći broj ispitanika školsku knjižnicu posjećuje iz školskih razloga, samo 3% manje ispitanika posjećuje školsku knjižnicu radi školskih razloga i osobnih interesa. Ova analiza može se povezati s prvim pitanjem i odlaskom u školsku knjižnicu zbog potreba učenja/pisanja i izvannastavnih aktivnosti.

U školskoj knjižnici učenici se najviše vole opustiti u zaštićenom okruženju, te je navedeni odgovor u 4. pitanju izabralo 28,6% ispitanika. Slijedi sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, 22,4 % ispitanika, što potvrđuje rezultate iz prvog pitanja u vezi izvanškolskih aktivnosti. Zabrinjavajući podatak je što samo 3,1% ispitanika koristi školsku knjižnicu kako bi se informiralo, a zapravo to i je primarna svrha knjižnice.

U pitanju broj 5 bilo je ponuđeno sedam odgovora koje se tiču nedostataka školske knjižnice. Ispitanici su velikim djelom, 80,4%, ustanovili da njihova školska knjižnica nema mana, što je odličan pokazatelj uspješnosti knjižnice. Isti postotak ispitanika, njih 7,1% zaokružilo je da su mane školske knjižnice previsoka zakasnina te da je knjižnica zastarjeli oblik traženja informacija. Za zakasnine je razumljivo jer srednjoškolce financiraju roditelji, no percepcija školske knjižnice nikako ne smije biti činjenica da ona pruža zastarjeli oblik informacija ukoliko se gleda knjižnicu kao središte informacija na različitim medijima.

U 32% slučajeva učenici su bili upućeni u prostorije školske knjižnice svega jednom do dva put u protekloj školskoj godini. Malo manje od trećine ispitanika upućeno je u školsku knjižnicu više od 5 puta u istom vremenskom razdoblju, njih 29%, dok je 3 do 4 puta bilo upućeno 21% ispitanik. Rezultati su dvojaki budući da je popriličan broj učenika bio upućivan u školsku knjižnicu više od pet puta, dok s druge strane petina svih ispitanih, njih 18%, nikada nije upućena u školsku knjižnicu od strane nastavnika. Osim školske knjižnice, ispitanici su aktivni i u drugim knjižnicama što je veoma pohvalno. Najveći broj ispitanih, uz školsku knjižnicu, koristi usluge Gradske knjižnice Rijeka, Odjel Filodrammatice koji se još naziva i Domom lijepe književnosti, njih 32,9%. U Središnji odjel Gradske knjižnice Rijeka zalazi 22,4% ispitanika što popravljajući rezultate posudbe stručne literature u školskoj knjižnici. Naime, Središnji odjel Gradske knjižnice Rijeka sadrži samo stručnu literaturu, referentnu zbirku te periodiku te se smatra da srednjoškolci ipak koriste stručnu literaturu, samo ne u svojoj knjižnici. 4,7 % ispitanika ne posjećuju niti jednu drugu knjižnicu osim školske knjižnice.

Posljednja dva anketna pitanja, 8 i 9, bila su otvorena opisna pitanja: **8.** *Ukoliko u školskoj knjižnici sudjeluješ u nekom projektu/aktivnosti (Festival književnosti, volonterski klub...) navedi ; 9.* *Za koju aktivnost/projekt smatraš da bi se mogla odvijati u školskoj knjižnici kako bi se potaklo učenike na veću posjećenost i rad u školskoj knjižnici?.*

Dobar dio ispitanika na 8. pitanje nije odgovorilo, među odgovorima najviše se ponavlja Festival književnosti i Volonterski klub. Obje izvannastavne aktivnosti u školskoj knjižnici Prve riječke hrvatske gimnazije su dugogodišnje i odaziv učenika je velik. U 9. pitanju tražilo se od ispitanika da sami predlože aktivnost, dosta je kvalitetnih odgovora i oni se navode u cijelosti:

- Nastava
- Posjeti gostiju predavača kao i dosad
- Neki sati hrvatskog jezika bi se mogli odvijati u knjižnici (možda pozvati i književnika ako je riječ o suvremenoj književnosti)
- Radionice za razvijanje kritičkog razmišljanja, interakcije između razreda
- U našoj školi u knjižnici se odvijaju razna druženja i prezentacije, mislim da je to najbolji način da se mlade privuče u knjižnicu
- Književne večeri na kojima bi učenici čitali svoje pjesme, sastave itd. i pričali o knjigama koje su pročitali
- Mislim da su susreti s književnicima i ostali projekti poput Back to School dobar poticaj mladima da posjećuju knjižnicu
- Da se učenici nalaze sami ili ako je moguće s književnicima i čitaju svoja najdraža dijela
- Turnir PUBG-a
- Igranje igrica
- Više predavanja, projekcije filmova, projekti
- Razna zanimljiva predavanja, susreti s raznim književnicima
- Grupni radovi sa prof.
- Da dolazi više poznatijih ličnosti
- Kada bi postojao knjiški klub ili kreativno pisanje
- Kako se snaći u knjižnici
- Kada imamo lektiru, ne bismo ju trebali obrađivati u učionici nego u knjižnici
- Svakako više raznih aktivnosti kako bi se svatko našao u nečemu
- Mislim da bi jednostavno trebalo pokazati učenicima da je knjižnica ugodno mjesto gdje su više nego dobrodošli
- Knjižnica bi mogla biti redovito otvorena učenicima + učenici bi mogli imati veću slobodu u korištenju knjižnice
- Back to School
- Sve zavisi što učenici vole, mislim da bi trebalo biti više različitih aktivnosti. U mojoj prošloj školi dolazili su pjevači koji su pričali o svom životu i pjevali nam svoje pjesme
- Ovisi o učeniku, mislim da ne postoji specifična aktivnost koja bi potakla ljude na odlazak u knjižnicu. Ako žele, već ju posjećuju, ako ne i neće
- Promocija knjiga (svjetske književnosti) koje su sada atraktivne. Neko vrijeme sam razmišljala o nekoj vrsti support grupe za LGBTQ zajednicu naše škole
- Bilo koja izvannastavna aktivnost samo da su što češće
- Gledanje filmova

Učenici ispitanici bi u najvećoj mjeri voljeli da se u njihovoj školskoj knjižnici održavaju druženja s piscima, što njihova škola, Prva riječka hrvatska gimnazija, već organizira u okviru Festivala književnosti s raznim gostima

književnicima. Očito im se to jako sviđa i zato žele više takvih manifestacija. Također, prijedlozi da se u školskoj knjižnici održava nastava, međurazredna interakcija ili satovi obrade lektirnih naslova nije nimalo loša ideja jer nastavni sat ili sat lektire može biti veoma kreativan i nimalo tipičan, a učenicima posebno zanimljiv i dinamičan ukoliko se samo izade iz standardnih okvira, točnije učionice. U ovom projektu potrebna je suradnja nastavnika i školskog knjižničara koja može polučiti izvrsne rezultate.

Zainteresiranost za književne večeri u kojima bi se razgovaralo o određenoj pročitanoj knjizi (književni klub) ili o učeničkim radovima također je velika. Projekt Back to school nabrojala je nekolicina ispitanika, a zasniva se na gostovanjima bivših učenika koji su završili svoja školovanja i razvili kvalitetnu karijeru. Za gimnazijalce su ovakvi projekti poželjni jer pomažu pri odabiru fakulteta, daju uvid u daljnja zaposlenja i motiviraju na učenje.

Posebno bi se izdvojio odgovor *Neko vrijeme sam razmišljala o nekoj vrsti support grupe za LGBTQ zajednicu naše škole*. Odluka o izdvajaju ovog odgovora počiva na tome da su LGBTQ zajednice još uvijek u Republici Hrvatskoj tabu tema, često se takvi ljudi nazivaju i bolesnima, a zapravo toliko knjižnične građe počiva upravo na ovim temama, a ne smije se zaboraviti da su i mnogi poznati pisci pripadali LGBTQ zajednicama. Rijeka je liberalan grad koji je u sklopu *Kuhinja u okviru programa Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture* razvio i programski pravac *Smoqua – Festival Queer i feminističke kulture* koji je spoj umjetnosti i aktivizma. Suradnjom knjižničara, nastavnika i ostalog stručnog osoblja škole s učenicima bi se moglo uključiti u program festivala te ih podučiti toleranciji, slobodi, međusobnom poštovanju i podršci.

8. ZAKLJUČAK

Zaključno o ovom radu može se reći sljedeće:

Školske knjižnice spadaju u specijalizirane knjižnice koje imaju potencijalno veliki broj korisnika. Naime, svaki učenik škole, bilo osnovne ili srednje, u njoj ima besplatno članstvo za vrijeme svoga školovanja i time postaje potencijalni korisnik. Zaista bi bilo šteta ne iskoristiti tu pogodnost i zanemarivati posjete školskoj knjižnici te ostati potencijalan korisnik, a ne stvarni. Za prijelaz iz potencijalnog u stvarnog korisnika osim učenika, veliku ulogu igra opremljenost školske knjižnice, potom stručni suradnik školski knjižničar i nastavnik.

Učenici provode najviše vremena u vlastitom domu i u školi. Samim time, uz roditelje, škola i njezini djelatnici sudjeluju u njegovom odgoju uz svoju glavnu zadaću, obrazovanje. Potrebno je obrazovati i odgojiti kvalitetan kadar, što znači da uz redovno školovanje u učenike treba usaditi naviku odlaska u knjižnicu koja se razvija već u nižim razredima osnovne škole. Učenici moraju spoznati da čitanje nije samo lektira te da se na školskim policama ne pronalaze samo lektirni naslovi, već i teme koje su im bliže od npr. *Čuvaj se senjske ruke*. Kako je već spomenuto, u tome im pomaže školski knjižničar koji osluškujući i prateći njihove interese može predložiti kvalitetno štivo koje će odgovarati učenikovim afinitetima. No, u ovom procesu ne smije se zanemariti ni nastavnik koji bi trebao učenika uputiti u školsku knjižnicu, organizirati u suradnji s knjižničarom poneki nastavni sat ili obradu lektire u prostorijama knjižnice ili jednostavno i sam biti redovan korisnik školske knjižnice. Nastavnik kao korisnik školske knjižnice na dobrom je putu za zaključivanje dobre i uspješne suradnje sa školskim knjižničarom, bilo kroz projektnu nastavu ili izvanškolske aktivnosti.

Motiviran učenik je dobar učenik i to bi trebala biti glavna vodilja knjižničaru i nastavniku kroz obrazovanje, bilo da je u pitanju nastava ili

korištenje školske knjižnice. U današnjem svijetu u kojem se tehnologija razvija iz dana u dan, a potrebne informacije dopiru do korisnika uz dva klika mišem, svaka knjižnica, u ovom primjeru prioritarno školska knjižnica i svakoj osnovnoj i srednjoj školi mora ići u korak s vremenom i ne dopustiti da bude u sjeni digitalizacije odnosno informacijsko-komunikacijske tehnologije, već sve što joj se nudi putem tehnologije i digitalizacije mora okrenuti u svoju korist i iskoristiti na najbolji mogući način.

Kad si u nedoumici, idi u knjižnicu.

Ron Weasley u: *Harry Potter i Odaja tajni* (J. K. Rowling)

SAŽETAK

Školska je knjižnica jedan od specifičnih tipova knjižnice – dostupna je samo učenicima škole u kojoj se nalazi i u sklopu koje funkcionira, te njezinom stručnom osoblju. Nudi onu građu koja je najpotrebnija u kontekstu škole tj. školskih programa koje škola provodi unutar funkcionalnog odnosno zakonskoga okvira. Školska knjižnica je mjesto suradnje učenika, nastavnog osoblja i knjižničara. Korisnici školske knjižnice su učenici, od 1. razreda osnovne škole do 3. ili 4. razreda srednjih škola i nastavnici, zaposlenici škole. Ona se ne nudi samo kao informacijski sustav, već i kao mjesto provođenja izvanškolskih aktivnosti koje su raznolike, a njihova brojnost ovisi o sredstvima, volji i entuzijazmu stručnog suradnika knjižničara, nastavnika i na koncu učenika. Sustavan kvalitetan rad s osnovnoškolcima kao korisnicima školske knjižnice i upoznavanje s načinom korištenja knjižnice uvelike olakšava učenicima daljnje obrazovanje i sprema ih za budućnost kao samostalne čitače, istraživače i pretraživače knjižnične građe.

Ključne riječi: školska knjižnica, školski knjižničar, korisnici knjižnice, informacija, informacijska pismenost

SUMMARY

The school library is one of the specific types of library - it is accessible only to the students of the school in which it is located and within its functioning and its professional staff. The material offered there is the one most needed within the school context and for school programs operating within a functional and legal framework. The school library is a place of collaboration between students, teaching staff and librarians. The users of the school library are students, from the 1st grade of elementary school to the 3rd or 4th grade of secondary schools and teachers, school employees. It is offered not only as an information system, but also as a venue for extracurricular activities that are diverse, and their abundance depends on the resources, will and enthusiasm of the associate librarian, teacher and ultimately the student. Systematic quality work with elementary school students as users of the school library and learning how to use the library greatly facilitates students' further education and saves them for the future as independent readers, researchers and searchers for library materials.

Keywords: school library, a school librarian, user, student, profesor, information, information literacy

POPIS LITERATURE

1. Agencija za odgoj i obrazovanje (2019.), *Zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola*, Zagreb: Školska knjiga.
2. Demut, A. (2003.). *Putokazi školske knjižnice*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Drvo znanja. Dostupno na: <http://www.drvoznanja.com/> (13. rujna 2019.)
4. Blažeković, T.; Furlan, B. (1993.) *Knjižnica osnovne škole*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka
5. Galić, S. (2012.). *Suvremeno školsko knjižničarstvo*. *Život i škola*: 58 (2), str. 207. – 218.
6. Hrvatski jezični portal. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (13. rujna 2019.)
7. Hrvatski leksikon. Dostupno na:
8. <https://www.hrleksikon.info/definicija/periodika.html> (13. rujna 2019.)
9. Infozona.hr. *Ma što je to LiDraNo?*. Dostupno na:
10. <http://infozona.hr/news/20080218-gradskeaktualnosti-ma-sto-je-to-lidrano/1749>
11. Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević, J., (2004.). *Školska knjižnica – korak dalje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
12. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Radovi leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža*. Dostupno na: <http://www.lzmk.hr/projekti/radovi-lzmk> (14. rujna 2019.)
13. Osnovna škola Malinska Dubašnica. *Susret s književnicom Sanjom Pilić*. Dostupno na: <http://osnovnaskolamalinskadubasnica.hr/?p=13100> (15. rujna 2019.)

14. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske (1996.), *Zbornik radova – Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.
15. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske (1997.) *Školska knjižnica i motivacija*. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa.
16. Prva katolička osnovna škola u gradu Zagrebu. *Susret s književnikom – Mladen Kušec*. Dostupno na:
<https://www.katolickaskola.com/vijesti/susret-s-knjizevnikom-mladen-kusec/> (12. rujna 2019.)
17. Schultz – Jones, B., Oberg, D. (2015.) *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
18. Sečić, D. (2006.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja.
19. Sečić, D. (1995.). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja.
20. Stručna knjižara. *Rječnici, leksikoni, enciklopedije*. Dostupno na:
21. http://www.strucnaknjizara.hr/leksikoni-c-105_198.html (14. rujna 2019.)
22. Školska knjiga. *Enciklopedije i leksikoni*. Dostupno na:
<https://shop.skolskaknjiga.hr/znanstvena-i-strucna/rjecnici-enciklopedije/enciklopedije-i-leksikoni.html> (14. rujna 2019.)
23. Trgovačka škola Zagreb. *Božić u našoj knjižnici*. Dostupno na:
<https://trgovacka-skola.hr/bozic-u-nasoj-knjiznici-2018/> (15. rujna 2019.)
24. Trgovačka škola Zagreb. *Božić u našoj knjižnici*. Dostupno na:
<https://trgovacka-skola.hr/bozic-u-nasoj-knjiznici-2018/> (14. rujna 2019.)
25. UNESCO-V Manifest za školske knjižnice. Dostupno na:
26. <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> (10. rujna 2019.)
27. Vitori, V., Stulić, P. i Bakmaz, M. (2018.). *Program informacijsko opismenjavanje tinejdžera gradske knjižnice Zadar*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*: 61 (1), str. 127. – 150.

28. Zovko, M. (2009.) *Školska knjižnica u novom tisućljeću*. Senjski zbornik: 36, str. 43-50.

PRILOZI

Prilog 1.

SREDNJOŠKOLCI I ŠKOLSKA KNJIŽNICA

Anketni upitnik

Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?

1. Svaki dan
2. Oko 1-2 puta tjedno
3. Oko 1-2 puta mjesečno
4. Oko 2-3 puta godišnje
5. Nikada

Razlog zbog kojeg posjećuješ školsku knjižnicu:

1. Posudba lektire
2. Posudba stručne literature
3. Učenje/pisanje zadaće
4. Rad na računalu
5. Izvannastavna aktivnost
6. Posudba ostale knjižnične građe

Zašto ideš u školsku knjižnicu?

1. Iz školskih razloga
2. Radi osobnih interesa
3. I iz školskih razloga i iz osobnih razloga
4. Ne posjećujem školsku knjižnicu

Što najviše voliš u knjižnici?

1. Posuđivati knjige, časopise i ostalo
2. Čitati
3. Koristiti Internet
4. Susretati prijatelje i kolege

5. Sudjelovati u kulturnim aktivnostima
6. Opustiti se u zaštićenom okruženju
7. Informirati se o novostima
8. Ne volim posjećivati knjižnicu

Mane školske knjižnice su:

1. Nije ugodno mjesto za boravak
2. Nije dopušteno slušati glazbu i glasno govoriti
3. Ljudi koje ondje susrećem ne odgovaraju mi
4. Knjižnica je zastarjeli oblik traženja informacija – nekorisna je
5. Proces posudbe predugo traje
6. Kazne za zakašnjenje povratak knjige su prevelike
7. Knjižnica u našoj školi nema mane koje bih izdvojila

Koliko puta te je profesor prošle školske godine odveo ili uputio u školsku knjižnicu?

1. Nikada
2. Oko 1-2 puta
3. Oko 3-4 puta
4. Više od 5 puta

Posjećuješ li još koju knjižnicu osim školske?

1. Gradsku knjižnicu Rijeka – središnji odjel
2. Gradsku knjižnicu Rijeka – Filodrammatica
3. Bibliobus
4. Dječji odjel Stribor
5. Narodnu čitaonicu
6. Ogranak Gradske knjižnice Rijeka
7. Ostalo: _____
8. Ne posjećujem nijednu drugu knjižnicu osim školske

Ukoliko u školskoj knjižnici sudjeluješ u nekom projektu/aktivnosti (Festival književnosti, volonterski klub...) navedi:

Za koju aktivnost/projekt smatraš da bi se mogla odvijati u školskoj knjižnici kako bi se potaklo učenike na veću posjećenost i rad u školskoj knjižnici?
